

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Sociální deviace a deviantní chování u mladých lidí

Vypracoval: Václav Rončák

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Fantyš

České Budějovice 2016

ABSTRAKT

V teoretické části jsou vysvětleny základní pojmy: Období puberty, dospívání, starší školní věk, a činitelé ovlivňující jedince v období puberty a dospívání, dále je zde popsáno deviantní chování, jeho příčiny a následky. Je zde kladen důraz na tři typy deviantního chování, požívání alkoholu drog a kouření. Protože starší žáci druhého stupně základních škol se s tímto často setkávají a získávají první zkušenosti. V kapitole „prevence“ je popsán problém který spadá do kompetence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále MŠMT). Spolupráce rodiny a školy popisuje problém socializace dítěte, jeho sociální dovednosti a přípravu na jeho budoucí život. V poslední řadě se zde klade důraz na integraci při delikventním chování, na programy primární, sekundární a terciální prevence. Praktická část zkoumá odpovědi žáků 7.-9. tříd ZŠ Brloh a Křemže k tomu, jaký mají vztah k drogám (v tomto případě myšleno hlavně marihuanu), alkoholu, kouření a trávení svého volného času. Zkoumány byly odpovědi celkem 102 respondentů. Dotazník byl sestaven hlavně z uzavřených otázek, kdy jen u některých byla dána možnost se vyjádřit v polootevřených otázkách. Odpovědi jsou zpracované grafech a dále jsou shrnuty ve vyhodnocení hypotéz.

Klíčová slova: deviantní chování, puberta, kouření.

ABSTRACT

In the theoretical part we explain the fundamental notions ie.: period of puberty, adolescence, elder school age and factors influencing an individual in the time of puberty and adolescence. Further on we describe a deviant behavior, its reasons and consequences. Emphasis here are placed on three types of deviant behavior, alcohol abuse, drugs and smoking. The reason is that older pupils attending the second level of elementary school often encounter these vices and thus acquire their first experiences. In the chapter "Prevention" we explain problem which falls into the jurisdiction of the Ministry of Education, Youth and P.T. of the Czech Republic (hereafter MŠMT). Cooperation between family and school forms bases of child's socialization, his social skills and preparation for future life. Lastly, the emphasis here are placed on integration during deviant behavior, primary programs, secondary and terciary prevention.

In the practical part we examine the answers of pupils attending 7. to 9. classes of Elementary Schools of Brloh and Křemže as regards their relation to drugs (here meant mainly marihuana), alcohol, smoking and spending their free time. We examined replies of 102 responders in total. The questionnaire had been composed mainly using closed questions, only at few semi-open questions were the responders given opportunity to express themselves. The answers are processed in graphes and finally summarized in hypothesis evaluation.

Keywords: deviant behavior, puberty, smoking.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 18.července 2016

.....

Václav Rončák

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou děkuji Mgr. Tomáši Fantyšovi za odborné vedení mé bakalářské práce a jeho cenné rady. Dále bych chtěl poděkovat vedení Základní školy Brloh a Základní školy Křemže za umožnění výzkumu na jejich školách.

OBSAH

1	TEORETICKÁ ČÁST	9
1.1	Vymezení cílové skupiny	9
1.1.1	Období puberty a dospívání	9
1.1.2	Starší školní věk	12
1.1.3	Činitelé ovlivňující jedince v období puberty a dospívání.....	14
1.2	Základní vymezení pojmů	15
1.3	Deviantní chování	17
1.3.1	Příčiny vzniku a následky deviantního chování	17
1.3.2	Typy deviantního chování	18
1.4	Kriminalita mládeže	24
1.5	Prevence	25
1.6	Spolupráce rodiny a školy	26
1.7	Sociální dovednosti a příprava a život	28
1.8	Intervence při delikventním chování	29
2	VÝZKUMNÁ ČÁST.....	32
2.1	Východisko výzkumné části a cílová skupina.....	32
2.2	Metodika.....	32
2.3	Hypotézy	33
2.3.1	Hypotéza č. 1.	33
2.3.2	Hypotéza č. 2.	33
2.3.3	Hypotéza č. 3.	33
2.4	Analýza a interpretace dat.....	34
2.5	Potvrzení hypotéz na základě šetření.....	49
2.5.1	Hypotéza č. 1.	49

2.5.2 Hypotéza č. 2.....	49
2.5.3 Hypotéza č. 3.....	50
3 ZÁVĚR.....	51
4 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	52
5 SEZNAM GRAFŮ.....	55
6 SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Při výběru tématu bakalářské práce, který byl poměrně komplikovaný, mě nejvíce oslovil problém týkající se Sociální deviace a delikventního chování u mladých lidí. Toto téma mě zaujalo svou aktuálností a tím, že se v práci často setkávám s mladými lidmi a jejich závadovým chováním.

Podnět k tomuto tématu přišel jak z pracovních zkušeností, tak i z přednášek vedoucího práce Mgr. Tomáše Fantyše při studiu.

Práce zkoumá deviantní chování u žáků 7. – 9. tříd. Základních škol se zaměřením na požívání drog, alkoholu a kouření a také na rozdíly a důvody kdy a proč s tímto začínají.

Teoretická část je věnována především vysvětlení pojmů a významů spojených s tímto tématem. Kdy se opět klade důraz na to, jaká je cílová skupina pro výzkum a čeho se výzkum bude týkat.

Výzkumná část se sestává z dotazníkového šetření a poté z jeho vyhodnocení vzhledem k výzkumným hypotézám.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Vymezení cílové skupiny

Pro lepší pochopnutí celé problematiky bude v první řadě nastíněna cílová skupina, jíž se práce zabývá. Každá etapa lidského života je určitým způsobem specifická po stránce biologické, psychologické i sociální. Je pochopitelné, že člověk je neopakovatelnou lidskou bytostí, ovšem některé znaky jsou společné pro všechny jedince. Tohoto faktu je možné si povšimnout zejména v případě jednotlivých vývojových stádií lidského života.

Každé vývojové stádium člověka je charakteristické určitými změnami, jež jsou pro další období nepostradatelné. Tyto změny na sebe pochopitelně navazují a je klíčové, aby vývoj probíhal pozitivně.¹

1.1.1 Období puberty a dospívání

Období puberty a dospívání je v životě člověka velmi důležitým obdobím, během kterého se jedinec dočká celé řady nepostradatelných změn. Jedná se o životní úsek, kdy se začínají formovat hodnotové orientace a v podstatě se vymezuje jako etapa mezi dětstvím a dospělostí.²

Věkové vymezení této kategorie je poněkud komplikované, protože mnoho odborníků se ve svých názorech poměrně liší. Nejčastěji se ovšem setkáváme s vymezením u chlapců od 9. do 14. let a u dívek od 8. do 12. let, ale např. Langmeier se neorientuje na vymezení věkové. Uvádí, že toto období nastává v období prvního pohlavního zrání a akcelerací tělesného růstu či jeho dokončením.³

Langmeier dále navazuje a člení tuto fázi na období prepuberty a vlastní puberty, při čemž prepubertě přiřazuje rozmezí od 11 do 13 let. Charakteristický je pro ní nástup sekundárních pohlavních znaků. Puberta pochopitelně na ní navazuje a jako její vrchol

1 Kohoutek 2000; Kohoutek, R.: Základy psychologie osobnosti. CERM, Brno, 2000.

2 VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

3 Langmeier 1983; Langmeier, J.: Vývojová psychologie pro dětské lékaře. Avicenum, Praha, 1983.

uvádí dosažení reprodukce, které nastává okolo 15. roku. Neopomíná ani fakt, že dívky dozrávají rychleji než chlapci a rozdíl je u nich v rozmezí jednoho až dvou let.⁴

Jedná se o nejdramatičtější epizodu z lidského života, protože se dostaví mnoho změn. Ne nadarmo se také často používá termín druhé období vzdoru, protože dítě přijímá nové hodnoty a učí se zodpovědnosti. Vliv rodičů již není tak znatelný a dochází k prvnímu osamostatňování. V jeho životě začínají klíčovou roli hrát i jiní činitelé než je rodina, což může často vést k mnoha konfliktům se svým okolím i sebou samým.⁵

Někteří ovšem nesouhlasí s používáním termínu období vzdoru, protože v sobě nese něco negativního a agresivního, při čemž dítě ve fázi puberty se spíše hájí a brání své vlastní já. Pro lepší pochopení uvedeme příklad. Dítě se s rodičem pohádá a i přes to, že je mu zcela jasná pravda rodiče, tak raději akceptuje trest, než ustoupit a přiznat pravdu někomu jiného. K tomuto dochází především proto, aby si dítě uhájilo svou identitu. Na místo vzdorem, je tedy často používán termín resentmentu, který označuje spíše záporné obranné chování než vyloženě vzdor.⁶

Nejdříve dochází ke změnám růstovým a fyzickým, kterým se říká pubertální zrychlení růstu či akcelerace růstu. Není neobvyklé, že chlapci jsou v tomto věku menší než dívky.⁷

Během puberty dochází k tzv. druhé tvarové přeměně organismu. V praxi to tedy znamená, že se podstatně urychlují růst těla a dochází i k pohlavní diferenciaci. Nejdříve se objevují sekundární pohlavní znaky, tedy dochází k dalším rozdílům mezi mužem a ženou. Rozdílnost ženského a mužského těla je čím dál tím více znatelná a nejvíce se na nich podílí endokrinní systém žláz. Nemůže být opomenuta ani větší produktivnost hormonů.⁸

Dochází k výrazným somatickým změnám a pubescentovi velmi záleží na tom, jak tyto změny vnímají jeho vrstevníci a celé jeho okolí. Může ovšem dojít k tomu, že to, co je pro jeho okolí pozitivním jevem, on sám vnímá negativně a naopak. Jeho

4 Tamtéž

5 ČÁP, J., MAREŠ, J. Psychologie pro učitele. 2. vyd. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

6 PŘÍHODA, V. Ontogeneze lidské psychiky: I, Vývoj člověka do patnácti let. 2. nez. vyd. Praha : SPN, 1967. ISBN neuvedeno.

7 Kohoutek 2000; Kohoutek, R.: Základy psychologie osobnosti. CERM, Brno, 2000.

8 KURIC, J. et al. Ontogenetická psychologie. Praha : SPN, 1986. ISBN neuvedeno.

vzhled se často stává prostředkem k sociální integraci a získání určitého společenského statusu. Cítí tedy tlak okolí, který se může stát nepříjemným.⁹

Během puberty jedinec přichází k jinému druhu myšlení, protože stejně jako u ostatních věcí i způsob myšlení prochází změnou. Dochází ke kvalitativní úrovni myšlení a začíná si osvojovat formálně logické informace. Přemýšlí o budoucnosti a nemusí nutně vycházet již ze svých vlastních zkušeností. Uvažuje o možnostech a alternativách, které se sice nemusí realizovat, ale mohlo by k tomu dojít. Uvědomuje si, co to je abstrakce.¹⁰

Jedinec si začíná vytvářet určitý žebříček hodnot a morálních zásad, které často vychází z jeho okolí či tradic, jež uznává jeho rodina. Může ovšem dojít ke krizi, protože má nedostatek vlastních zkušeností a často to, c považuje za nejlepší pro něj, nemusí být stejně tak přínosné pro jeho okolí, které jej pochopitelně za špatné rozhodnutí může soudit. Dochází tak ke vzniku krize uvnitř jeho osobnosti, což je pro toto období typické.¹¹

Významné jsou pro pubescenta změny a v podstatě prahne neustále objevovat něco nového. Zajímá jej vše nové a tajemné, což je klíčové k rozvoji jeho osobnosti. To, zdali jsou změny v jeho dosavadním životě pozitivní či negativní záležitosti podstatě od jednotlivých zážitků. Podílí se na tom činitelé z jeho okolí, tedy rodina, škola a vrstevníci. Svou roli zde hraje rozhodnost a sebevědomí, díky kterému je schopen odmítnout to, co mu není příjemné a přijímat naopak věci, jež mu způsobují radost.¹²

Puberta značí pro člověka období emancipace a vymanění z vlivu rodičů. Více času již tráví s vrstevníky a rodiče tedy již nemají možnost ovládat život svého dítěte tak významně, jako tomu v minulých životních fázích. Přeměna vztahů uvnitř rodiny může být poměrně náročná pro obě strany. Rodič nemusí dobře přijímat fakt, že jeho dítě postupně dospívá a začíná si formovat svůj vlastní život a dítě již nestojí o výchovu

9 VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0. srov. ČÁP, J., MAREŠ, J. Psychologie pro učitele. 2. vyd. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

10 LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha : Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

11 ŘÍČAN, P. Cesta životem. Vyd. 2. přeprac. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

12 KURIC, J. et al. Ontogenetická psychologie. Praha : SPN, 1986. ISBN neuvedeno.

a manipulaci ze strany rodičů. Často dochází ke konfliktům a hledání nových vzorů a ideálů, které mají často zcela odlišné hodnoty a životní postoje, než rodiče.¹³

Vrstevníci se tak stávají pro dítě prioritou a dochází k vytváření různých vrstevnických skupin. Každá tato skupina má své vlastní hodnoty a morální zásady, které musí každý, kdo chce být její součástí, dodržovat. V případě, že jedinec tyto hodnoty a normy nesplňuje, pak jej může skupina vyloučit, ponechat na okraji či úplně zavrhnout, což je pro něj nemyslitelné z důvodu vymanění se z vlivů rodičů. Toto je jeden z důvodů, proč tak snadno začne vyznávat něco, co bylo ještě donedávna v rozporu s jeho vlastními ideály a vzory.¹⁴

Každá skupina má svou vlastní hierarchii a role, která je jedinci přiřazená má pro něj význam a odvíjí se od jeho vlastních dovedností a šikovnosti rychle se adaptovat. V rodině má svou roli dítě danou a v průběhu života se mění pouze sporadicky, kdežto ve vrstevnické skupině si ji jedinec musí zasloužit a ukázat, že je jí hoden. Není proto neobvyklé, že začne dělat věci, které do tohoto okamžiku nedělal. Je to jeden z důvodů, proč může dojít k rozporům uvnitř rodiny, protože rodiče jeho nové záliby nemusí chápat či tolerovat a představují si pro něj něco jiného.¹⁵

1.1.2 Starší školní věk

Dospívání představuje i změny, které se týkají role žáka a postojům s tím spojených. Dítě v období puberty chápe, že škola pro něj představuje jakýsi spojovací článek mezi jeho rozvojem a budoucností v oblasti určité profese a kariéry. Každý směřuje k dosažení určitého cíle a přikládá škole a edukaci menší či větší váhu s ohledem na jeho zaměření či postoje vůči úspěchu a kariéře. Na druhém stupni se již každý žák začíná profesně orientovat a dochází k formování jeho vlastních nutností se realizovat prostřednictvím určité profesní diferenciaci. Každý žák je jiný a pochopitelně pro něj budou klíčové jiné předměty či aktivity. Jeho osobnost se dále

13 LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha : Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

14 VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

15 Tamtéž

vytváří, avšak jeho individuální normy se stabilizují a dochází k vytváření určitých osobních standardů.¹⁶

Osobní standardy jsou definovány jako výsledek jeho školní píle a práce, které jsou jednak akceptovány rodiči, ale i učiteli a žák pro ně nemusí vynakládat obzvláště závratné úsilí. Není ovšem neobvyklé, že žák dělá pouze to, co je nezbytné nutné a nemá potřebu udělat ještě něco navíc, proto by na něj měla působit osobnost učitele a rodičů, kteří jej mohou motivovat k ještě lepším výkonům. Klíčové je, že se nechce podvolit autoritě a přistupuje spíše na kompromisu, než aby ustoupil.¹⁷

Starší školní je pro žáka v mnoha ohledech jiný a u problematiky motivace se nejedná o výjimku. Žák se učí především proto, aby dosáhl konkrétního cíle, což pro něj představuje především přijetí na danou střední školu. Neučí se tedy proto, aby se primárně obohatil o nové znalosti a dovednosti. Oproti tomu v mladším školním věku motivace byla především pochvala a satisfakce rodičů.

Problém mají dospívající i s autoritou učitele a nemusí již přijímat každý jeho názor pozitivně. Dochází častěji k odmlouvání a neshodám. Na hodinách se často pubescent jeví velmi aktivně, ale může se jednat pouze o nutnost poznat smysl svého jednání a jednání učitele či potřebu s ním polemizovat, ať už zastává jakýkoli názor.¹⁸

Běžně dochází k tomu, že ve starším školním věku žáci své učitelé klasifikují a škatulkují. Dochází tedy k celkovému hodnocení učitele. Hodnocení je nekompromisní a velmi těžce se např. z negativně hodnoceného a tvrdého učitele stane pozitivní vzor s přátelským přístupem. Můžeme hovořit o určité představě ideálního učitele, jenž má k žákům pozitivní přístup, umí si zřídit ve třídě pořádek a klid, ale nemá potřebu se nad žáky převyšovat a ukazovat jim, kdo je ve třídě velitelem. Opakem ideálního učitele je tedy ten, co neumí vysvětlit látku, hodnotí na základě subjektivních dojmů a rád dává najevo, že on má nad žáky převahu.¹⁹

16 Vágnerová 2001; Vágnerová, M.: Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy. Karolinum, Praha, 2001.

17 Tamtéž

18 Vágnerová 2001; Vágnerová, M.: Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy. Karolinum, Praha, 2001.

19 Tamtéž

1.1.3 Činitelé ovlivňující jedince v období puberty a dospívání

Jedince prochází po celý jeho život procesem socializace. Ten je ovlivněn především rodinou, vrstevnickou skupinou a školou. „*Socializace je proces, při němž si jedinci osvojují pravidla chování, soubor názorů, hodnot a postojů s cílem stát se plnohodnotnými členy společnosti.*“²⁰ Mnoho lidí bude zajisté zastávat názor, že většinu predispozic má dítě do vínku dáno díky genetickému materiálu svých rodičů a dále tedy již osobnost nelze formovat. John Locke ovšem již v 17. století použil velmi odvážné avšak pravdivé tvrzení, že člověk je *tabula rasa* čili *nepopsaná deska*, která až během svého života jedinec popíše sám.²¹

Pro socializační proces je významné každé období v životě jedince, protože tento proces nikdy nekončí, ovšem puberta a dospívání je klíčovým momentem: „*Bylo by krajně mylné, kdybychom stavěli na předpokladu, že socializace je součástí dětství a pak končí. V tomto ohledu naopak sehrává zcela zásadní roli dospívání, protože právě v této fázi vývoje dospělí přestávají tak intenzivně působit na děti a v organizování sociálního života v celém jeho spektru od nich očekávají samostatnost.*“²²

Klíčové postavení v procesu socializace zastává rodina, jež se významně podílí na formování osobnosti dítěte. Jsou to právě rodiče, kdo dítě zabezpečují po stránce ekonomické, sociální a především emocionální, dávají mu pocit bezpečí a lásky. Rodiče by měli pro své dítě představovat pozitivní vzor chování, protože dlouho se dítě učí na základě napodobování. To, co uvidí u chování rodičů, se i jemu může stát přirozeným, právě proto můžeme hovořit o tzv. pozitivním rodičovství, tedy o „*chování rodičů založené na nejlepším zájmu dítěte, které je výchovné, posilující a nenásilné a které poskytuje uznání a vedení včetně stanovení mezí umožňujících plný rozvoj dítěte.*“²³

20 Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie. Vyd. 1. Editor Miles Hewstone, Wolfgang Stroebe. Překlad Dagmar Břejlová, Pavla Le Roch. Praha: Portál, 2006, s. 79 ISBN 8073670925.

21 VÝROST, Jozef. Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd. Editor Ivan Slaměník. Praha: Grada, 2008, 404 s. Psyché (Grada). ISBN 9788024714288.

22 Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie. Vyd. 1. Editor Miles Hewstone, Wolfgang Stroebe. Překlad Dagmar Břejlová, Pavla Le Roch. Praha: Portál, 2006, s. 82 ISBN 8073670925.

23 Tamtéž, s. 85

Rodina je tedy primární sociální skupinou, se kterou si dítě vytváří hluboké vazby. Poté dochází k sekundární socializaci, ke které dochází v období školní docházky. Dítě se takto dostává do zcela nového prostředí, které je pro něj cizí. Objevují se v jeho životě zcela noví jedinci, kterými jsou učitelé a vrstevníci. Školní prostředí tedy pro žáka představuje: *„Vedle rodinného je to právě školní prostředí, které se významným způsobem podílí na vývoji a rozvoji lidského jedince. Škola, vzdělávání, výchova, edukace a socializace jsou pojmy, jež k sobě nepochybně patří. Školou se označuje instituce aktivně se zabývající rozvíjením, výchovou a vzděláváním dětí a mladých lidí i jejich přípravou na budoucí povolání. Její fungování je podporováno legislativními normami (například je předepsána povinná školní docházka). [...]“*²⁴

Postupem času se u dítěte vyvíjí potřeba někam patřit, kterou uspokojuje tím, že se snaží zapadnout do určité skupiny vrstevníků. Je to přirozené že se ve škole či mimo ní utváří různorodé skupiny, které se mohou svým zaměřením a hodnotami lišit. Klíčové ovšem je, aby tyto skupiny měly na rozvoj osobnosti jedince kladný vliv. Přínos sociální skupiny se opírá o fakt, že napomáhá jedinci dotvářet jeho osobnost a hodnotový systém, učí jej komunikaci a soužití s ostatními lidmi a navazovat vztahy. Právě v tomto tkví socializace, kterou definujeme takto: *„získávání zkušeností a nabývání vlastností v komplexních konstelacích životních okolností dítěte. V průběhu socializace se jedinec začleňuje do mezilidských vztahů (zejména těch, v nichž jedinec nachází své místo – postavení, roli, uplatnění, jistotu a bezpečí...) a zapojuje do společných činností.“*²⁵

1.2 Základní vymezení pojmů

Deviace jsou ryze lidskou záležitostí a vymezují se jako tělesné či duševní nemoci, fyzické či smyslové defekty, poruchy emocí či duševního zdraví, sebevražedné sklony, sklony k sebepoškozování, vyhraněné sexuální zaměření, alkoholismus, narkotismus, delikvence či kriminalita a jiné. Jedná se tedy o výčet různých forem chování, které se určitým způsobem výrazně odlišují od normálu a to jak v negativním slova smyslu,

24 GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. Sociální dovednosti ve škole. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, s. 9 Pedagogika (Grada). ISBN 9788024734729.

25 HELUS, Zdeněk. Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 2011 Pedagogická praxe. ISBN 9788073676285.

tak v pozitivním slova smyslu. Pojem deviace je tedy velice široký a různorodý, právě proto je problematické najít jednotou definici, která by spojovala všechny výše uvedené druhy deviací.²⁶

„Deviace je v obecném pojetí chápána jako jakákoli odchylka od normální struktury či funkce a může se vyskytovat u kteréhokoli jevu v přírodě nebo ve společnosti. Všechny přírodní i společenské jevy v sobě obsahují dispozici k deviacím, pokud se vyznačují určitým stupněm variability.“²⁷

Pokud hovoříme o deviacích, pak nemůže být vynechán ani pojem sociální deviace, který by nebyl možný bez fungování normativních systémů uvnitř společnosti. Každý normativní systém, který směřuje k tomu, aby efektivně fungoval, definuje meze přikázaného, dovoleného, ale i zakázaného a nežádoucího chování. Jedinec je tedy obeznámen s tím, co mu je ve společnosti dovoleno a co nikoli. Nemůže tedy porušovat normy bez sankce, protože pak by byla samotná norma zcela zbytečná. Pokud jedinec normu poruší, pak můžeme hovořit o již výše zmíněných deviacích či odchylce od obecně uznávaného standartu chování.²⁸

Deviantní chování je vymezeno jako vnější projev odchylky či vybočení od normy a jeho opakem je komfortní chování. Projevuje se v různých sférách života. V rámci školní docházky k němu řadíme např. agresivní chování, šikanování či záškoláctví. Je ovšem klíčové rozpoznat a odlišit od něj věkově podmíněný vzdor dospívajících (vzdor proti autoritám a řádu, což může být doma i ve škole, vyhledává hádky). Největší rozdíl tkví především v tom, že dospívající vzdor je bez projevů agrese. Jedná se v podstatě o snahu projevit se a strhnout na sebe pozornost, což může v očích učitelů či rodičů vypadat jako narušování řádu a klidu. Jedná se o přechodné období, ze kterého jedinec takřkajíc vyrostne. Oproti tomu deviantní chování může narůstat a gradovat. Vede to až k tomu, že bez odborné pomoci se odbourává velice obtížně.²⁹

26 Hřčka 2001; Hřčka, M.: Sociální deviace. Sociologické nakladatelství, Praha, 2001.

27 Tamtéž, s. 11

28 Komenda 1999; Komenda, J.: Sociální deviace. Univerzita Palackého, Olomouc, 1999.

29 PRŤCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. Pedagogický slovník. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

Proto bývá na výchově v rodině, aby vhodnou socializací dítěte gradace negativních deviací nenastala.

V rámci deviací se jedná o velmi širokou škálu nežádoucích forem chování, ovšem v rámci této práce bude brán zřetel především na alkohol, drogy a kouření, což je v současné době jednou z nejrozšířenějších forem deviantního chování u dospívající mládeže.

1.3 Deviantní chování

S pojmem deviace se setkáváme poměrně často v různých sférách života, ovšem je poměrně obtížné tento pojem adekvátně vymezit. Hovoří se o určitém vybočení od normy, odchylce či odklonu od toho, co je všeobecně považováno za normální. V rámci psychologie se pojem deviace používá u různých poruch emocí a mysli. Pro lepší pochopení celé problematiky bude uvedeno několik definicí a pohledů na to, co to deviace vůbec je.³⁰

1.3.1 Příčiny vzniku a následky deviantního chování

Pokud hledáme odpověď na otázku, proč jedinec v dané situaci jedná určitým způsobem, pak se musíme především tázat po tom, co jej motivovalo k danému úkonu. Při rozboru jednotlivých motivačních činitelů je klíčové mít na mysli, že je zásadní rozdíl mezi skutečnými a deklaroványi motivy. Motivy jsou děleny na uvědomělé a neuvědomělé. Také ještě doplníme, že člověk často dokáže velmi obratně motivy skrývat či je předstírat. Nejčastěji jsou ovšem motivy zájmy, hodnoty, afekty plynoucí ze zlosti či smutku, ideály a potřeby.³¹

S motivy jsou úzce spjaty incentivy neboli pobídky, které definujeme jakožto vnější podmínky změření a dělí se na nižší tedy biologické a hmotné a vyšší, kam jsou řazeny duchovní a kulturní. V rámci motivovanosti musí být ještě zmíněny tzv. stimuly, ke kterým řadíme systém odměn a trestů. Incentivy a stimuly společně vedou člověka k takovému chování, aby došlo k uspokojení jejich potřeb. Motivy vychází z lidského

30 Vágnerová 2001; Vágnerová, M.: Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy. Karolinum, Praha, 2001.

31 KOHOUTEK, Rudolf. Patopsychologie a psychopatologie pro pedagogy. Brno: Masarykova Univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4434-0.

nitra a v podstatě se jedná o impulzy, které člověka ženou k určitému chování a jednání. Klíčové je, že každý lidský čin je svým způsobem motivován.³²

Násilí a agresivita v chování dětí a mladistvých je často propíraným tématem psychologů a sociologů. Jakožto nejčastější důvodu vzniku tohoto druhu chování, které je společností vnímáno jakožto nežádoucí, jsou uváděny důvody:

- osobnost a charakteristické rysy osobnosti jedince, především jeho temperamentní složka,
- rodina a vztahy uvnitř ní,
- sociální skupiny, ve kterých jedinec figuruje,
- společenské rysy, kam spadá jakákoli forma a druh násilí, rasismus, rasová a jiná diskriminace, intolerance vůči jinakosti.³³

1.3.2 Typy deviantního chování

Pojem deviantní chování je poměrně široký. Řadíme sem fyzické násilí, agresivitu, materiální újmy, ale v rámci této práce je řešená především závislost a problematika alkoholu, drog a cigaret, protože se jedná o problém, který v rámci základních a středních škol stále narůstá. K lepšímu pochopení problematiky nejdříve vysvětlíme, co to pojem závislost vůbec obnáší: *„Syndrom závislosti je skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák. Návrat k užívání látky po období abstinence často vede k rychlejšímu znovuobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje.“*³⁴

32 KOHOUTEK, Rudolf. Patopsychologie a psychopatologie pro pedagogy. Brno: Masarykova Univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4434-0.

33 KREJČÍŘOVÁ, Olga a Jitka SKOPALOVÁ. Deviace a sociální patologie – vybrané jevy. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 66 s. ISBN 978-80-244-1698-4.

³⁴ Nešpor 2001; Nešpor, K.: Vaše děti a návykové látky. Portál, Praha, 2001., s. 9

Alkohol

Psychologický slovník popisuje alkohol jako hypnosedativum s krátkodobým účinkem. Pokud jej člověk přijímá v malém množství, pak má povzbuzující vliv na jeho náladu a může přivodit stav euforie. Doprovází ji také zhoršení pozornosti a zpomaluje i reakce. Negativně působí na centrální nervovou soustavu a způsobuje špatnou koordinaci. Při vyšším množství konzumace dochází až k útlumu a ztrátě tělesné teploty, protože se alkohol vstřebává do krve.³⁵

Klíčové je si uvědomit, že alkohol je nesdílnou součástí dnešní společnosti. Mnoho lidí jej nevnímá jako negativní jev, spíše jako prostředek k uvolnění nálady, lepší atmosféře ve společnosti. Lidé se cítí lépe a jsou veselejší, nemají zábrany a překážky v komunikaci. Právě to, že společnost jej nevnímá jako něco vyloženě negativního, zabraňuje jeho odstranění z ní. S alkoholem se setkáváme prakticky každý den. Vidíme jej v reklamách, stal se součástí většiny oslav. Není neobvyklé, že si dospělí lidé dávají večer sklenku vína či jedno pivo. Adolescenti poté vidí alkohol jako něco normálního, protože jeho rodiče jsou jeho běžnými konzumenty. Klíčové je, aby byli dostatečně obeznámeni s tím, jaká s sebou nese alkohol rizika.³⁶ U dětí pak funguje i nápodoba, kdy své chování upravují podle toho, jak se chovají rodiče. Dále u nich dochází k posunu hranice začátku deviantního chování. Tím se stává, že s alkoholem začínají dříve a ve větším množství, aniž by si své deviantní chování nějak uvědomovali.

V roce 2007 proběhla Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, jež byla zpracovávána pod záštitou Psychiatrického centra v Praze a zadána byla Úřadem vlády České republiky. Ze studie vyplynulo, že pět a více sklenic alkoholu v jeden večer vypilo až 20% studentů a to nejméně třikrát do měsíce. Dále bylo zjištěno, že více alkoholu užívají chlapci, kteří nejčastěji pijí pivo. Dívky preferují destiláty, ale od roku 1995 také stoupá procento dívek, které preferují pivo. V roce 1999 narůstá procento konzumentů alkoholu u obou pohlaví. V roce 2007 z výsledku studie bylo zjištěno, že rizikové pití lze odhadnout na 24% populace chlapců a 17% dívek ve věkové

³⁵ Hartl, Hartlová 2000; Hartl, P., Hartlová, H.: Psychologický slovník. Portál, Praha, 2000.

³⁶ Melgosa 2003; Melgosa, J.: Žít naplno. Advent-Orion, Praha, 2003

kategorii 16 let.³⁷ Podstatné je ještě zdůraznit fakt, že tito jedinci se dopouštějí porušení zákona, protože povolená hranice pro nákup a konzumaci alkoholických nápojů je v České republice stanovena na 18 let. Ve Spojených státech je tato hranice posunuta až na 21 let a např. ve Švédsku na 20 let.³⁸

S alkoholem je úzce spjat pojem alkoholismu, který znamená závislost na konzumaci alkoholu. Mladiství se na první pohled jeví jako nepřímá ohrožená věková skupina, ale klíčové je, že si vytvoří závislost daleko rychleji než dospělý jedinec. Alkoholismus *„Je běžně chápán jako nadměrná či pravidelná konzumace alkoholických nápojů spojená s nebezpečným návykovým chováním, jako druh sociální deviace, respektive sociálně patologický jev s negativním dopadem na jedince, rodinu i společnost.“*³⁹

U skupiny adolescentů je motivace ke konzumaci alkoholu jiná, nežli u dospělých osob. Jednak usiluje o uznání své vrstevnické skupiny, k čemuž může být vyburcován jejími ostatními členy nebo naopak může být pozici, kdy kužívání motivuje ostatní, jakožto prostředek k dokazování „dospělosti“ a samostatnosti. Dalším důvodem je potřeba řešení určitého vnitřního konfliktu či osobních potíží. Adolescent se často dostává do situace, kterou v danou chvíli vnímá jako bezvýchodnou, a proto používá alkohol jako cestu ze svých trápení. S tím je také spjatá potřeba uvolnění a euforie, kterou děti a mladiství v alkoholu mohou spatřovat. V neposlední řadě se jedná o chuť prožít nějaké dobrodružství.⁴⁰

S alkoholismem jsou spjaty také určitá rizika, ke kterým může dojít především po zdravotní stránce: *„Největší rizika: Častější úrazy, pády, popáleniny, pořezání, tělesné nemoci- např. jaterní, trávicího systému, vysoký krevní tlak. Duševní nemoci, například delirium tremens nebo povahové změny. Alkoholová epilepsie. U destilátů riziko otravy alkoholem (u dětí i po relativně malých dávkách). Zhoršuje průběh mnoha*

³⁷ Psychiatrické centrum Praha 2007: Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách 2007, Úřad vlády České republiky

³⁸ Kašparová, Houšek 1996; Kašparová, Z., Houšek, T.: Sám sebou. Nakladatelství Tomáše Houška, Praha 1996.

³⁹ Kapr, Linhart, Fischerová, Vodáková 1994; Kapr, J., Linhart, J., Fischerová, V., Vodáková, A.: Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny. Sociologické nakladatelství a sociologický ústav AV ČR, Praha, 1994., s. 63

⁴⁰ Pipeková 1998; Pipeková, J.: Kapitoly ze speciální pedagogiky. Paido, Brno, 1998.

běžných onemocnění, např. cukrovky.⁴¹ Výše již bylo zmíněno, že závislost na alkoholu si mladistvý vybuduje daleko rychleji než dospělý člověk.

Drogy

Drogy se obecně dělí na měkké a tvrdé. Toto rozdělení je ovšem jen dle názoru každého, protože i měkké drogy mohou být účinnější nežli drogy tzv. tvrdé a to jak v nástupu účinku, tak i v délce trvání. Toto rozdělení je aplikováno s ohledem na míru a rychlost návykovosti u jednotlivých typů. K měkkým drogám řadíme např. cigarety, alkohol, marihuanu či také kávu. Návykovost je u nich menší a společnost je i akceptuje, což můžeme potvrdit faktem, že v České republice se v restauracích běžně kouří a konzumuje alkohol. K tvrdým drogám řadíme např. pervitin, kokain, LSD a jiné a typické pro ně je, že je společnost neakceptuje. Pro lepší pochopení uvedeme definici: *„Droga je v širokém slova smyslu surovina rostlinného nebo živočišného původu používaná k přípravě léků. Podle jiné definice je drogou jakákoliv substance, která když je vpravena do živého organismu, může změnit jednu nebo více jeho funkcí. Pojem droga v sobě dnes zahrnuje více významů. V některých zemích je za drogu pokládáno každé léčivo, v přeneseném smyslu se pojmem droga označuje omamná látka, ať již přírodní nebo syntetická.“*⁴²

Dospívající mládež touží objevovat něco nového a zakázaného, co je i relativně snadno dostupné (marihuana). Při užívání se pak mohou různě rychle dostavit sociální problémy spojené se závislostí, kdy uživatelé mění svůj žebříček hodnot a do popředí se posouvá touha po droze a jejím účinku. S tím pak ustupují ostatní věci do pozadí např. osobní hygiena, pracovní povinnosti, posun hranice deviantního chování.

Dospívající mládež touží též patřit do nějaké sociální skupiny a tím se odlišovat od majority. Takto se snadno může stát, že se jedinec přidá k partě lidí, kteří užívají drogy a roztočí se tak spirála dalších na sebe navazujících problémů.

Valíček ještě používá u drog další dělení na:

⁴¹ Nešpor 1995; Nešpor, K.: Kouření, pití, drogy. Portal, Praha, 1995, s. 28

⁴² Valíček 2000; Valíček, P.: Rostlinné a omamné drogy. Start, Benešov, 2000, s. 20

- halucinogenní drogy: tyto mají vliv na lidskou psychiku a mění míru pozornosti a vnímání člověka,
- stimulační drogy: tato skupina drog působí na centrální nervovou soustavu. Nebezpečné jsou zejména z toho důvodu, že si na nich člověk způsobí psychickou závislost,
- narkotická analgetika neboli opiáty: tyto drogy se primárně používají ve zdravotnictví, protože mají schopnost pomoci člověku od bolesti, ale jsou rizikové z důvodu rychlé návykovosti.⁴³

Z Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách vyplynulo, že nejvíce dotazovaných má zkušenosti především s konopnými drogami. V roce 1999 až 35% uvedlo, že mělo alespoň jednu zkušenost s marihuanou nebo hašišem. V roce 2003 a 2007 tyto zkušenosti stouply až na 45%. K dalším často používaným drogám patřily sedativa, čichání rozpouštědel či extáze. Pozitivním výsledkem byl ovšem u respondentů celkové snížení používání drog, především u extáze. U dívek i chlapců byl počet užívání v podstatě stejný. Sedativa a analgetika používají spíše dívky a chlapci více užívají analgetika.⁴⁴

Kouření

Nejrozšířenější závislostí je ale kouření, tedy nikotin. Problémem je především fakt, že kouření je jev, který společnost obecně toleruje, což dokládá i fakt, že je povoleno kouřit i v restauracích. Cigareta je určitým trendem a mnoho lidí začalo kouřit i z toho důvodu, že je to moderní. V současné době vláda jedná o vytvoření zákazu kouření na veřejných místech, ale ke schválení zatím nedošlo. Mnoho lidí si absolutně nepřipouští, že mohou cigarety představovat riziko. Ze statistik vyplývá, že každý rok zemře na následky kouření asi 4 miliony lidí. Dospívající jedinec si neuvědomuje, jak vysokou závislost je možné si na tabáku vytvořit a jak složitý je proces odvykání. Tabák se dá kouřit, šňupat či žvýkat.

⁴³ Tamtéž

⁴⁴ Psychiatrické centrum Praha 2007: Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách 2007, Úřad vlády České republiky

Na základě Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách bylo zjištěno, že až 40% procent respondentů kouří. Tento výsledek platil pro rok 2003. V roce 2007 byl zaznamenán pokles, což znamenalo u chlapců 24% denních kuřáků a u dívek necelých 27%.⁴⁵

Je potřeba si uvědomit, jaké rizika tabák představuje pro populaci. Mnoho lidí po cigaretě šáhne především kvůli jejím uklidňujícím účinkům, při čemž nedochází k vyvolání žádných halucinogenních stavů či poruše pozornosti. Nikotin, který cigarety obsahují, je silným jedem s vysokým návykem a smrtelná dávka u toho je 50 mg. V případě otravy se dostaví zvracení, bolest hlavy a závratě, studený pot. V důsledku nadužívání tabáku ale dochází i k poškození dýchacích cest a zažívací soustavy, problémy s krevním tlakem a srdcem. Oproti ostatním drogám je závislost na cigaretě poněkud rychlá a nežádoucí účinky se dostaví již po několika letech. Statistiky jasně dokazují, že každý druhý kuřák na následky kouření předčasně umírá.⁴⁶

Nešpor uvádí jako další možné rizika potíže s dýchacími cestami, onemocnění cév či potíže s dolními končetinami, zvýšení výskytu srdečních potíží. U mužského pohlaví může dojít i k impotenci nebo jiným potížím, kvůli kterým pár nedokáže otěhotnět. U těhotných žen, které jsou kuřačky, může dojít k poškození plodu.⁴⁷

Mladí lidé často začínají s kouřením proto, aby se vyrovnali svým kamarádům, kteří kouření již zkusili. Kouření v dnešní době je symbolem určitého stupně dospělosti. Cigarety mladé lidi ovládnou dříve, nežli si závislosti sami všimnou. Kouří-li opravdu hodně mladý člověk více než rok, je jeho budoucí závislost na nikotinu téměř jistotou. Příkladem typického mladého kuřáka cigaret je dnes dívka 14 let, která vykouří 3 cigarety týdně. Svůj problém si neuvědomuje, ale zároveň uznává, že sama nedokáže s kouřením přestat. Někteří navíc mají tu smůlu, že od rodičů zdělili tzv. nepříznivý nikotinový receptor, kdy tento senzor v mozku je odpovědný za vznik závislosti na nikotinu.

⁴⁵ Psychiatrické centrum Praha 2007: Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách 2007, Úřad vlády České republiky

⁴⁶ Kolektiv autorů 2009; Kolektiv autorů.: Normální je nekouřit. Masarykova univerzita, Brno, 2009.

⁴⁷ Nešpor 1995; Nešpor, K.: Kouření, pití, drogy. Portal, Praha, 1995

1.4 Kriminalita mládeže

Kriminalita dětí a mládeže se v mnoha směrech liší od kriminálních činů, které páchají dospělí. V první řadě není jejich čin tak promyšlený a naplánovaný jako u dospělých jedinců. Nejčastější pohnutkou ke spáchání nějakého přečinu je u dítěte a mladistvého většinou náhlý impulz jako zlost, smutek či také například sázka s vrstevníky, což jej vede ke spáchání činu bez posouzení míry možného rizika a následků. Problémem je, že dítě či mladiství vnímají tyto činy jakožto prostředek ke zvyšování vlastní prestiže, či získání místa ve skupině, dobrodružství či způsob získávání vlastních zkušeností.⁴⁸

Kriminalita mládeže je velmi aktuálním tématem, o kterém se hovoří v médiích a společnost ji vnímá jako závažný problém: *„Problematika kriminality mládeže je jedním z nejzávažnějších společenských problémů současnosti. Podle aktuálně prováděných průzkumů veřejného mínění patří kriminalita mládeže mezi hlavní ukazatele, které občany znepokojují.“*⁴⁹

Kriminální skutky mezi mládeží jsou také často důsledkem neschopnosti řešení vlastních sporů a krizí nepřiměřeným způsobem. Jedná se o radikální postol vůči potížím v jeho vlastním životě či událostech, které postihly společnost, do které patří. Potíže se objevují především proto, že jedinec neví, co je to kompromis a neumí na něj přistoupit. Pokud má pocit, že mu někdo svým jednáním křivdí či ubližuje, byt by to bylo pouze proto, že ostatní mají odlišný názor, pak může vzít spravedlnost do vlastních rukou.⁵⁰

Příčinou vzniku konfliktu může být také neschopnost čekat. Dítě či mladistvý usiluje o naplnění svých vlastních potřeb a není schopen čekat, až dojde k postupnému naplnění. Potřebuje vše hned. V opačném případě je nevrlý a snaží se dojít k cíli dle svého nejlepšího uvážení i tehdy, když to znamená, že může ublížit dalšímu jedinci či způsobit např. materiální škodu. Typickým znakem je, že trestné činy jsou v této

48 VRÁBLOVÁ, Miroslava. Kriminologické a trestnoprávne aspekty trestnej činnosti mládeže. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-371-1.

49 ZOUBKOVÁ, Ivana. Kontrola kriminality mládeže. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002., s. 5 ISBN 80-86473-08-2.

50 VRÁBLOVÁ, Miroslava. Kriminologické a trestnoprávne aspekty trestnej činnosti mládeže. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-371-1.

věkové skupině páčány ve skupinách, protože tak nepadá vina na bedra jedné osoby, ale celé skupiny.⁵¹

K nejčastějším trestním činům mezi mládeží patří majetková trestní činnost, což je zapříčiněno především hodnotovým systémem dětí a mládeže, který je odlišný od systému dospělých. Pro děti a mladistvé je důležitý životní styl a určitý životní status. Potřebují k životu atraktivní, často drahé věci, které si ani jejich rodiče nemohou dovolit. Není výjimkou, že ve třídě si porovnávají telefony a vzniká tak závist či frustrace z toho, že někdo má velmi drahý telefon a někdo naopak již starý a levný model. K dalším nejčastějším věcem patří cigarety a alkohol, značkové oblečení či šperky. Pokud dítě nemá možnost tyto předměty získat od rodiny a samo pochopitelně finančně k jejich zakoupení nemá, pak se přiklání k jejich získání nelegálním způsobem.⁵² Je jasné, že alkohol a cigarety doma či v obchodním domě nesežene, tak si to co chce, zkusí obstarat drobnými krádežemi. Obvykle nejprve sebere něco doma rodičům a po čase můžou tyto drobné krádeže vygradovat i krádežemi v obchodních domech, kdy se může zvyšovat i jejich četnost.

Pokud se jedinec dopustí materiální škody či například fyzické újmy, pak může dojít až k tomu, že situace bude řešit soud. Před zákonem je dítě či mladistvý sice doposud nedospělým, ale český trestní zákon má zvláštní ustanovení, které se právě týkají trestů pro děti a mladistvé. Může dojít k odnětí svobody. Fungují u nás různá výchovná zařízení, kde musí absolvovat svůj trest.⁵³

1.5 Prevence

Prevence je v životě každého člověka klíčová, protože může zamezit šíření deviantního chování či alespoň snižovat počet závislých. Pokud je u dětí a mládeže včasné kladen důraz na adekvátní prevenci, pak můžeme do budoucna předpokládat, že mnohem méně z nich bude mít chuť experimentovat s drogami a návykovými látkami. Důraz musí být kladen především na vyplnění jejich volného času., tedy záliby a zájmy. Čím dříve se s prevencí začne, tím lépe bude u jedince zafixovaný klíčových

51 Tamtéž

52 Tamtéž

53 MŮHLPACHR, Pavel. Sociopatologie pro sociální pracovníky. Brno: MSD, 2008. ISBN 978-80-7392-069-2.

informací. Problematiku návykových látek a rizika, které s sebou nesou, by měly děti poznat co nejdříve. Spadá to pod kompetence Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále MŠMT). MŠMT vytvořilo dva klíčové dokumenty, které mají pomoci na školách s preventivními programy a opatřeními: Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti MŠMT na období 2009–2012 a Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. V minulosti se používal termín sociálně patologických jevů, dnes se používá nežádoucí formy chování. Důležité ovšem je, že problematika závislosti na drogách, cigaretách a alkoholu pod tyto formy chování spadá.⁵⁴

1.6 Spolupráce rodiny a školy

Rodina představuje pro dítě základní sociální skupinu, ve které je započat proces socializace, během kterého si dítě osvojí základní hodnoty a normy. Klíčové tedy je, jaké vzory chování pro dítě rodina představuje a jaké podněty pro jeho další rozvoj mu dává. Funkcí rodiny je zabezpečit dítě po stránce materiální a finanční, adekvátně jej vychovávat, poskytnout mu pocit bezpečí a lásky, což mu napomáhá v přirozeném rozvoji osobnosti.⁵⁵

Pokud rodina v těchto funkcích pokulhává a nepředstavuje pro dítě adekvátní vzory chování, pak může dojít k negativnímu dopadu na dítě či mladistvého. Na základě mnoha výzkumů bylo zjištěno, že v dysfunkčních či neúplných rodinách je 2,5 více delikventů, než v případě fungujících rodin. Pod úvahu ovšem musí brát brána i sociální zralost obou rodičů nebo také faktem, že pokud rodiče vystavují dítě neustálým hádkám a potyčkám, pak je pro něj méně bolestivý rozvod, než hádky. Pochopitelně by dítě u svých rodičů nemělo vidět nežádoucí vzory chování, tedy alkoholismus, návyk na drogách, cigarety, gamblerství či např. agresivní chování.⁵⁶

Rodiče by měli umět vést dítě k různým smysluplným zálibám, věnovat mu dostatek času, učit jej různým sportům či brát na výlety. Pokud jde o problematiku

54 Nikl 2000; Nikl, J.: Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci. Policejní akademie ČR, Praha, 2000.

55 Tamtéž

56 Tamtéž

drog, alkoholu a cigaret, pak je klíčové, aby se rodiče nebáli se svými dětmi o této problematice mluvit, protože opět platí pravidlo, že čím dříve budou děti znát možná rizika, tím pro ně bude snadnější se těmto nežádoucím jevům vyvarovat. Nedoporučuje se tento rozhovor odkládat, protože dobrá informovanost je základem efektivní prevence. Pokud si rodiče nejsou jistí, jak s prevencí začít, tak se doporučuje obrátit na školu, výchovná centra či Pedagogicko psychologickou poradnu. Mnoho užitečných rad naleznou i v příručkách pro rodiče. Klíčové je vysvětlit dětem, jaké představují riziko a jak jsou zrádné. Měly by znát i následky na jejich zdraví a pochopit i otázku legálnosti návykových látek.⁵⁷

Přátelské vztahy v rodině velmi napomohou celkové situaci. Žádoucí je otevřenost a klidné prostředí. Rodič by měl znát kamarády svého dítěte a vědět, jak spolu tráví volný čas, protože první styk s drogou, cigaretou či alkoholem je často otázkou zábavy či nudy.⁵⁸

Škola je základním činitelem v životě jedince. Stává se spolu- vychovatelem společně s rodiči a dítě zde tráví podstatnou část svého života. Úkolem školy je připravit dítě na další život ve společnosti a právě s tím je spojeno i seznámení s nežádoucími projevy chování. V rámci prevence používá škola několik účinných postupů, mezi které patří peer programy, přednášky, workshopy, nácvik sociálních dovedností, při čemž škola úzce spolupracuje s rodiči a různými specializovanými pracovišti. Velmi pomáhá dobré obeznámení s tím, jak mohou žáci efektivně trávit jejich volný čas, takže se doporučuje udělat přehled v nabídce školních a mimoškolních aktivit.⁵⁹

Klíčovou postavou v rámci školy je osobnost pedagoga, který přichází do styku s dítětem každý den. Je v pozici, kdy musí řešit drobné přestupky a také nežádoucí chování. Pochopitelně si musí s dítětem vytvořit vztah, který bude založený na důvěře a úctě, a poté bude dítě připraveno hovořit s ním o svých potížích. V případě

57 Melgosa 2003; Melgosa, J.: Žít naplno. Advent-Orion, Praha, 2003

58 Tamtéž

59 Nešpor 2001; Nešpor, K.: Vaše děti a návykové látky. Portál, Praha, 2001.

závažnějších potíží se učitel může obrátit o pomoc k vedení školy, školnímu psychologovi či poradci, popřípadě na odborná střediska a centra.⁶⁰

MŠMT vytvořilo Strategii prevence rizikového chování u dětí a mládeže. Tento program je v souladu s tzv. Bílou knihou a Národním programem vzdělávání a stěžejními body programu jsou:

- provázanost systému resortu školství se systémy ostatních věcně příslušných resortů,
- efektivní spolupráce na meziresortní a mezinárodní úrovni v oblasti primární prevence rizikových projevů chování dětí a mládeže,
- jednotný systém koordinace činností v oblasti primární prevence na horizontální i vertikální úrovni,
- funkční informační systém pro realizaci preventivního působení,
- vytvoření jednotného systému propojení primární a sekundární prevence,
- podpora vzdělávání a rozvoje vzdělávacích programů v oblasti prevence,
- vytvoření efektivního systému akreditací vzdělávacích programů v oblasti primární prevence a jiné.⁶¹

1.7 Sociální dovednosti a příprava a život

V rámci preventivního programu se dítě učí potřebným věcem, které mu poté pomohou v přípravě na život. Ideálně je potřeba začít s programem v útlém dětství a přizpůsobit jej dané věkové skupině. V rámci programu by se děti a mládež měli naučit základním sociálním zvykům a zvyklostem, pochopit, co je v rámci společnosti přijatelné a co ne. Velice efektivní je apelovat na pozitivní vrstevnické skupiny a upozorňovat také na riziko, které naopak představují negativně založené skupiny.

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ MŠMT 2009: Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012

Často se jedná o různé subkultury či party, které volný čas vyplňují touhou po dobrodružství a poflakování. Podstatné je, jak je dětem tato problematika prezentována, takže se jedná o formu, jež musí být nejen naučná, ale i zajímavá.⁶²

Příprava dětí a mládeže k zodpovědnému jednání vyžaduje určitou intelektuální připravenost. V praxi to znamená, že dítě či mladiství vědí, že každý jeho čin má svůj efekt a přebírá za něj veškerou zodpovědnost. K tomuto poznatku se pochopitelně jedinec dopracuje až na základě vědomostí a vlastních zkušeností, které nejsou vrozené, ale jsou získané během procesu učení, výchovy a socializace.⁶³

Potřebné je také posilování dětského sebevědomí, které mu bude pomáhat ve svém vlastním rozhodování a nebude tak podléhat tlaku ze strany skupiny. Klíčové je, aby se jedinec také dokázal ovládat ve chvíli, kdy jej pociťuje negativně laděné emoce. Právě dobrá znalost sociálních dovedností mu pomůže v sebeovládání.⁶⁴

V případě, že má někdo potřebu manipulovat s ostatními lidmi, pak musíme předpokládat, že se jedná o sebestředného jedince se schopnostmi přesvědčovat ostatní o věcech, se kterými nesouhlasí a nakonec se k nim i přikloní. Používají k tomu často u zastrašování, fyzické násilí či psychologický nátlak. Mají obtíž respektovat jakoukoli autoritu a ve svém okolí se netěší oblibě. Ostatní se jich často bojí a právě proti takovým lidem musí být člověk dostatečně osobnostně vybaven.⁶⁵

1.8 Intervence při delikventním chování

V rámci intervence je potřeba se zaměřit na prevenci, která se rozděluje na primární, sekundární a terciální, při čemž každá z výše jmenovaných druhů je zaměřena na konkrétní skupinu. Primární prevenci máme na mysli *„veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným*

62 Nešpor 2001; Nešpor, K.: Vaše děti a návykové látky. Portál, Praha, 2001.

63 Navrátil, S.; Mattioli, J. Problémové chování dětí a mládeže. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 120 s. ISBN 978-80-247-3672-3.

64 McDowell, J.; Hostetler, B. Poradenství dospívajícím. Snadno srozumitelný a moderní zdroj pomoci k padesáti hlavním problémům, jimž v současnosti čelí mladí lidé. Praha: Návrat domů, 1985. 499 s. ISBN 978-80-7255-282-5.

*se rizikovými projevy chování (dále SPJ), případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření.*⁶⁶

Program primární prevence by měl být zahájen co nejdříve ať má co největší efekt. S tím pochopitelně souvisí i věk jedince, kterému má být přizpůsoben. Program by měl být spíše malý a interaktivní, což je pro děti a mládež zajímavější. Program má být zaměřen na sociální dovednosti dětí a mládeže, dovednosti pro život a především schopnost odmítnout a říci ne. Program primární prevence musí odpovídat místním specifikacím a používat pozitivní vzory vrstevnických skupin. Opomenuty nesmí být ani legální látky, které společnost toleruje, ale mohou závažným způsobem uškodit lidskému zdraví. Musí být vytvořen tak, aby byl komplexní a zahrnoval prevenci v rodině. Pochopitelně se jedná o dlouhodobý proces.⁶⁷

V případě sekundární prevence hovoříme o předcházení vzniku, dalším rozvoji či přetrvávání nežádoucích forem chování. Jedná se tedy o to, že sekundární prevence má za svůj cíl včasnou intervenci, poradenské služby a léčbu. Její zaměření již je na konkrétní jedince a je klíčové včas rozpoznat příznaky a zahájit léčbu. Jedná se také o předání informací ohledně návykových látek, možných rizik a způsobech léčby.⁶⁸

V případě terciální prevence se již hovoří o minimalizování dopadu nežádoucích forem chování na osobnost a zdraví jedince. Tuto práci již mají na starosti odborníci a specializované střediska. Aktivně se do tohoto procesu začleňuje i škola a rodina. Dochází k zahájení léčby a eliminování negativního dopadu na jedince.⁶⁹

V rámci prevence a intervence nemůžeme ani vynechat společenskou kontrolu, která se zaměřuje na strategie a techniky, které regulují lidské chování tak, aby bylo v souladu s pravidly zavedenými v rámci společnosti. Zaměřuje se na vliv rodiny, školy, vrstevnických skupin, náboženství a etiky. Usiluje o to, aby byl každý jedinec adekvátně

66 MŠMT 2009: Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012

67 Nešpor 2001; Nešpor, K.: Vaše děti a návykové látky. Portál, Praha, 2001.

68 MŠMT 2009: Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012

69 Tamtéž

zapojen do běžného života a společnosti, čímž se zamezí vzniku nežádoucích forem chování.⁷⁰

Společenská kontrola se zajímá o deviantní chování, především tedy o kriminální činy. Často je ale kritizována za fakt, že v potaz jsou brány pouze společenské vazby a na tlaky okolí se zapomíná. Není ani zodpovězeno, jaká je motivovanost trestných činů.⁷¹

V rámci prevence tedy musíme hovořit i o snižování kriminality a trestných činů, které jsou součástí deviantního chování. Systém prevence kriminality se v České republice dělí na tři úrovně: „*V současné době je systém prevence kriminality, dle Strategie prevence kriminality v České republice na období 2012 – 2015 schválené usnesením vlády České republiky č. 925 ze dne 14. prosince 2011, rozdělen do tří úrovní – republikové, krajské a lokální. Úlohou krajské úrovně, do níž patří jednotlivé vyšší územně samosprávné celky, je podle této Strategie PK ČR, organizovat v samostatné působnosti preventivní politiku na svém území. V případě, že se kraj zapojí do krajské úrovně systému prevence kriminality, má navíc možnost získávat na realizaci svých projektů prevence kriminality státní účelovou dotaci, určovat lokální potřebnost a hodnotit jednotlivé programy prevence kriminality měst a obcí.*“⁷²

Intervence je tedy cílený zásah, jehož úkolem je zamezení patologickým neboli nežádoucím jevům mladistvých a dětí, nebo alespoň zamezit či napravit již vzniklé negativní jevy či znaky deviantního chování. Intervence v praxi představuje již připravený a promyšlený postup, jehož cílem je dojít do zamýšleného cíle. Jedná se tedy o odborný zásah zacílený na jedince, skupinu, rodinu či společenství lidí. Pojem intervence je často zaměňován s pojmem terapie, jindy je vnímán více široce, protože v sobě obsahuje všechny aktivity, které jsou vykonávány s cílem pomoci klientovi.⁷³

70 ADLER, Freda. Criminology. New York: McGraw-Hill, 1991. 535 s., obr. příl. ISBN 0-07- 000411-0

71 HAVRDOVÁ, Egle, ed. a CEJP, Martin, ed. Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže: studijní materiál pro projekt Vzdělávání poskytovatelů sociálních služeb v oblasti prevence kriminality a sociálního začlenění mládeže. Praha: Centrum pro veřejnou politiku, 2007. 185 s. ISBN 978-80-239-9950-1.

72 Strategie prevence kriminality Olomouckého kraje na období 2013 – 2016. Olomoucký kraj, 2012., s. 4

⁷³ MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

2 VÝZKUMNÁ ČÁST

Praktická část získané poznatky využije ve vlastním výzkumném šetření. Cílem praktické části práce bude především zmapování současného stavu problematiky na základních školách ZŠ Brloh a ZŠ Křemže. Data k tvorbě výzkumného šetření byla získána prostřednictvím dotazníku (Příloha 1), který byl vytvořený pro děti na vyšším stupni základní školy.

2.1 Východisko výzkumné části a cílová skupina

Práce se zabývá problematikou sociální deviace a deviantním chováním mládeže. Práce je zaměřena konkrétně na užívání drog, alkoholu a cigaret mezi žáky na vyšším stupni základních škol.

Cílem výzkumného šetření je zmapovat a zjistit, jak se k drogám, alkoholu a cigaretám staví žáci základních škol, konkrétně žáci vyššího stupně základních škol. V rámci tohoto cíle bude také zjišťováno, jaké jsou rozdíly u dívek a chlapců, a jak může toto deviantní chování ovlivnit trávení volného času.

Výzkumný vzorek byl zvolen záměrným výběrem, „*to znamená, že úmyslně vybíráme místa, osoby a dokumenty*“.⁷⁴ V tomto případě se tedy jednalo o žáky ZŠ Brloh a ZŠ Křemže, protože k těmto Základním školám mám osobní vztah a zajímalo mě, jaká zde budou výstupní data. Dotazník byl konkrétně rozdáván mezi žáky 7. až 9. tříd.

Z důvodu zachování anonymity respondenti zvoleni pro účel výzkumu, budou označeni jen žáky ZŠ Brloh a Křemže. Dotazníky budou vyplněny anonymně z důvodu větší pravdivosti získaných dat. Výzkumný vzorek tvoří 102 žáků.

2.2 Metodika

Pro realizaci tohoto výzkumného šetření byla zvolena metoda kvantitativního výzkumného šetření, konkrétně metoda dotazníkového šetření. Za cílem získání dat byl vytvořen strukturovaný až polostrukturovaný dotazník, což znamená, že je sestaven

74 STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1999. s. 137 Scan; sv. 2. ISBN 80- 85834-60-X.

jak z několika málo otevřených otázek, tak i z těch, které mají jasně definované možnosti odpovědi, které v tomto dotazníku převládají.

Tento dotazník je určen pro žáky základní školy vyššího stupně a byl rozdán jejich třídním učitelem. Škola byla vybrána náhodně a i žáci, kteří se výzkumu účastnili. Jednalo se o žáky 6. až 9. tříd. Získána data jsou dále zpracována a představena na grafech, které jsou vhodně doplněny textem a popisem.

2.3 Hypotézy

2.3.1 Hypotéza č. 1.

Šetření se účastnil podobný počet dívek i chlapců a první hypotézy vychází z přesvědčení o rozdílnostech u obou pohlaví.

„Chlapci mají k návykovým látkám lepší vztah než dívky“.

2.3.2 Hypotéza č. 2.

Dotazník se také dotýkal problematiky trávení volného času a vycházel z přesvědčení, že děti, které mají určité záliby, se s drogami setkávají méně, než děti, které se ničemu nevěnují.

„Pokud má dítě nějaký kroužek či se ve volném čase věnuje sportu, nebude užívat tak často návykové látky“.

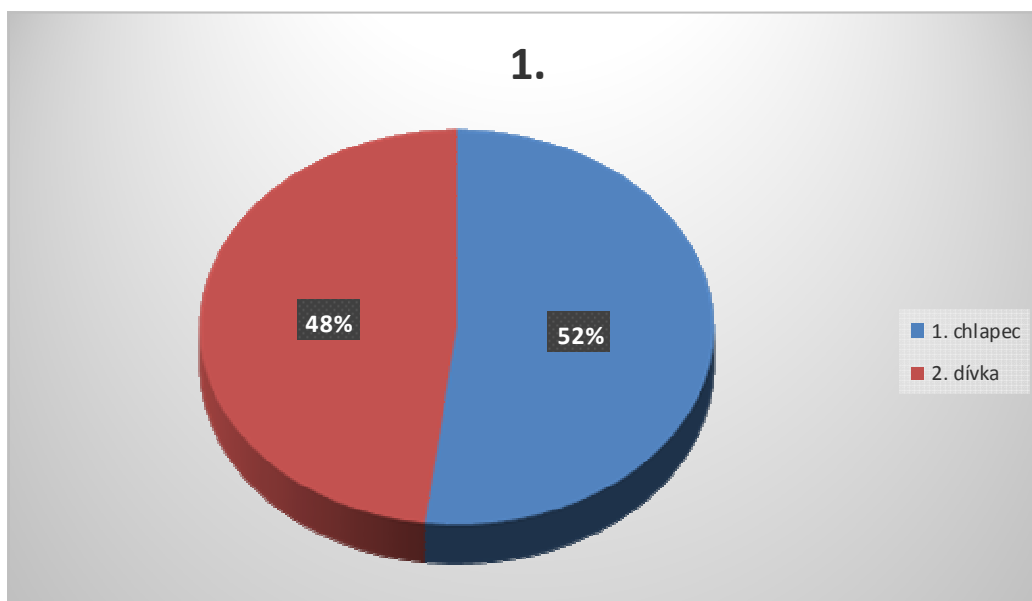
2.3.3 Hypotéza č. 3.

Rodiče jsou nesdílňnou součástí domácího prostředí dítěte a mají velký vliv na jeho osobnost a chování, proto se předpokládá, že pokud rodiče kouří, tak i dítě bude mít k cigaretám blíže.

„Pokud budou kouřit rodiče dítěte, je pravděpodobné, že budou kouřit i děti“.

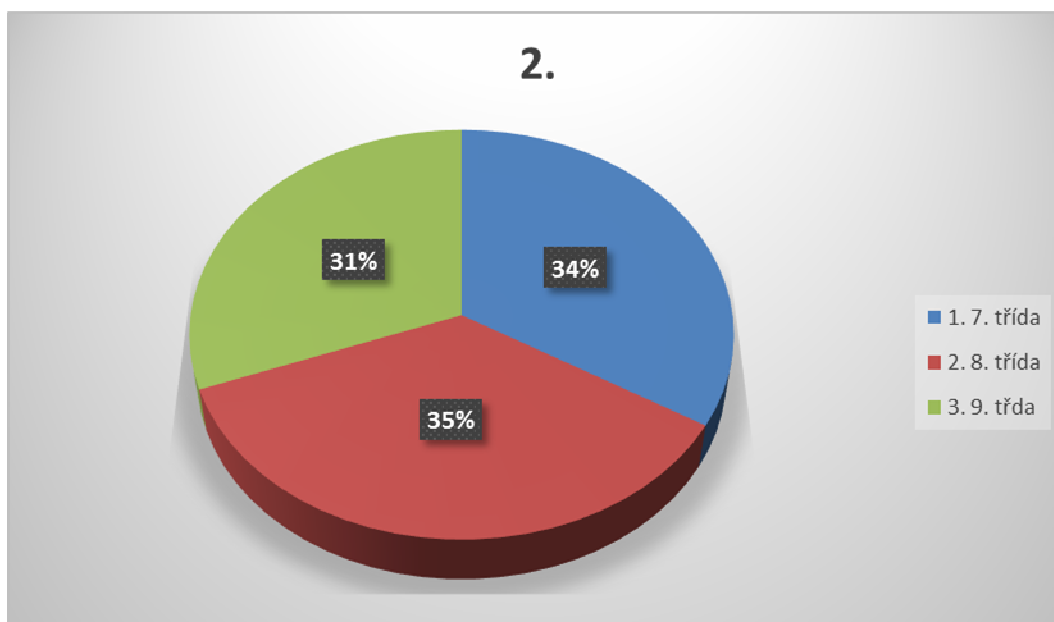
2.4 Analýza a interpretace dat

Graf 1 – Odpovědi na 1. otázku: „Jakého jsi pohlaví?“

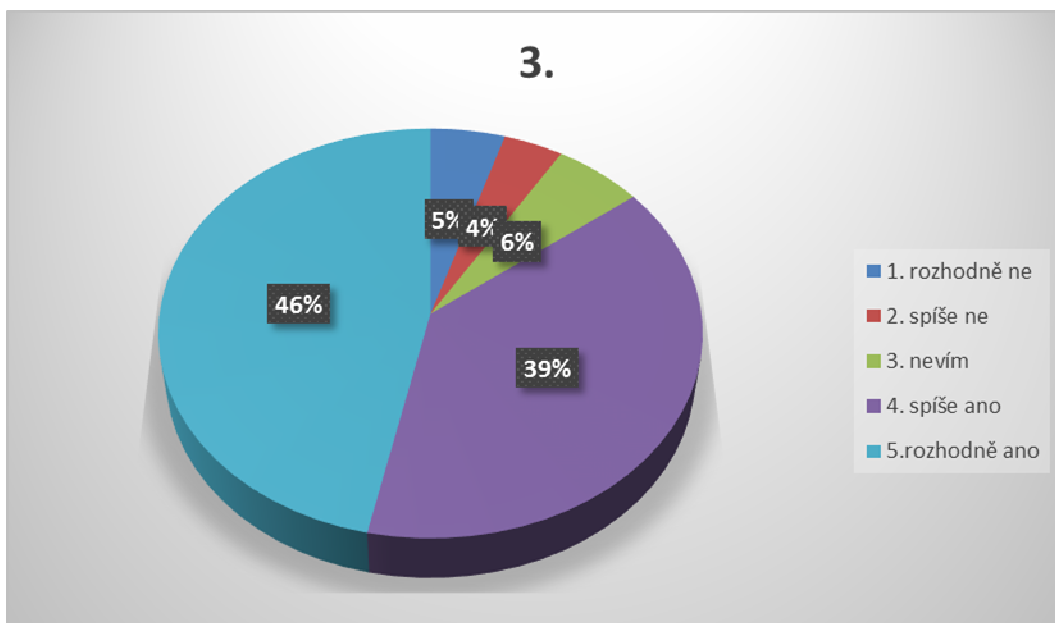
Na grafu výše je možné vidět, že výzkumného šetření se zúčastnilo z celkového počtu 102 respondentů 48% dívek a 52% chlapců.

Graf 2 – Odpovědi na 2. otázku: „Jakou třídu navštěvuješ?“

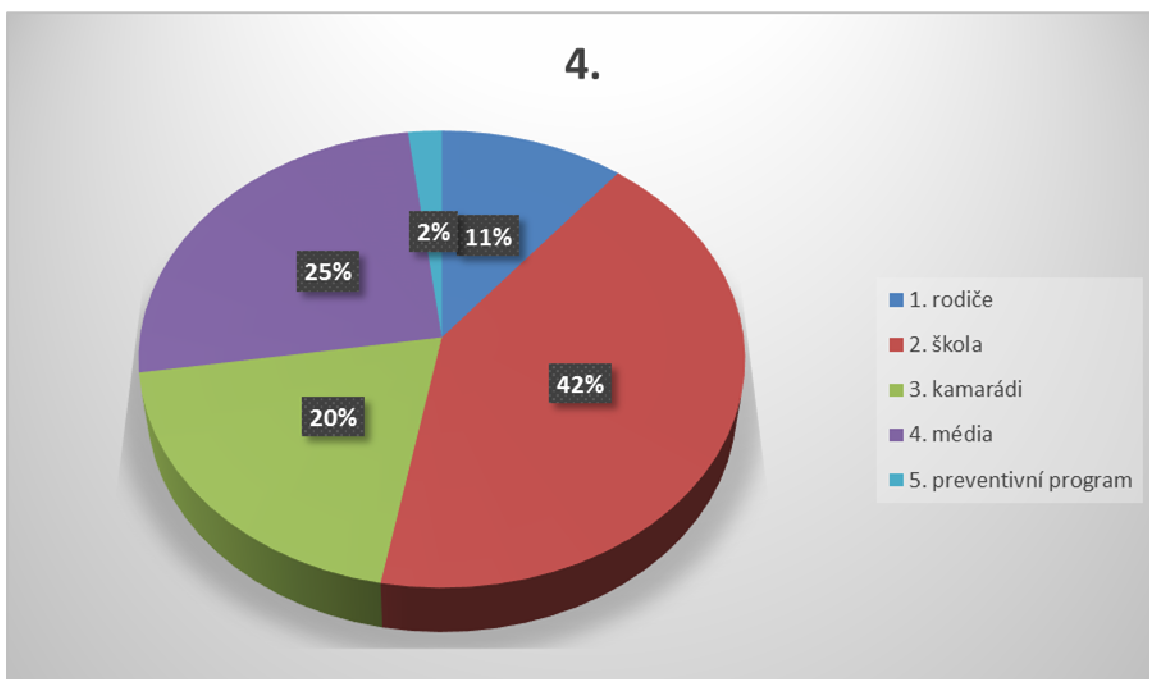
Co se týče složení výzkumného vzorku z hlediska zařazení do školních tříd, pak se jedná o vyrovnanou skupinu, protože 34% respondentů jsou žáci 7. třídy, 35% respondentů jsou žáky 8. třídy a 31% respondentů jsou žáci 9. třídy.

Graf 3 – Odpovědi na 3. otázku: „Jsi o drogách, alkoholu a cigaretách a jejich následcích dostatečně informován?“

Na otázku, zdali jsou žáci o drogách dostatečně informováni, odpověděla pouhá 5%, že nejsou, dalších 6% uvádí, že jsou spíše neinformováni a 6% neví, zdali jsou dobře informováni. Pozitivní je, že 39% respondentů uvádí, že jsou spíše dobře informováni a zbylých 46% je rozhodně dobře informováno.

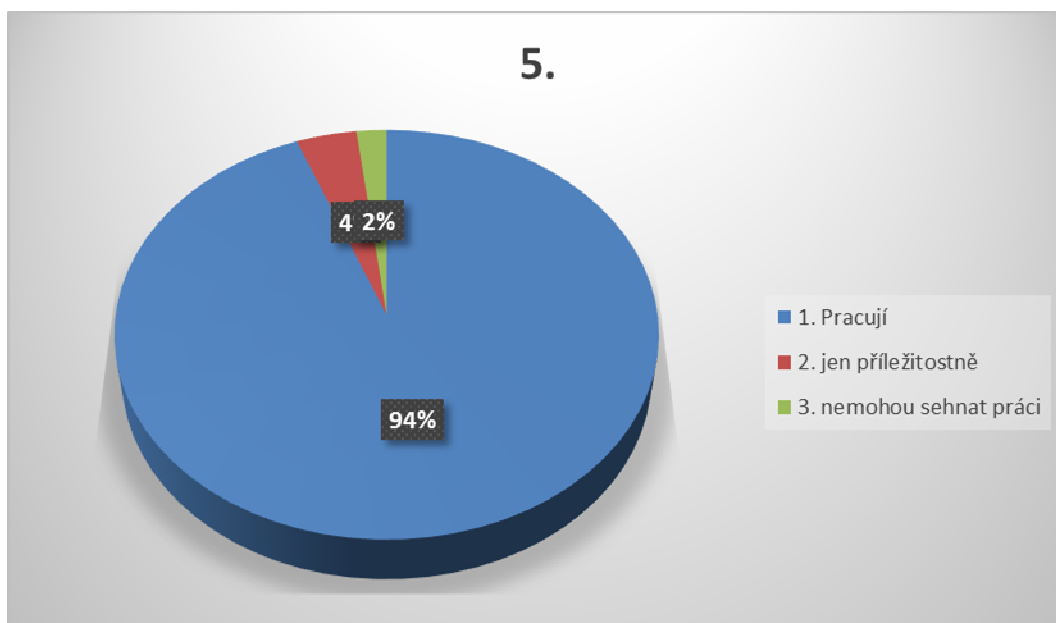
Graf 4 – Odpovědi na 4. otázku: „Kdo ve tvém okolí tě nejvíce informuje o drogách, alkoholu a cigaretách?“

Na grafu výše je patrné, že nejpočetněji žáci uváděli, že je o drogové

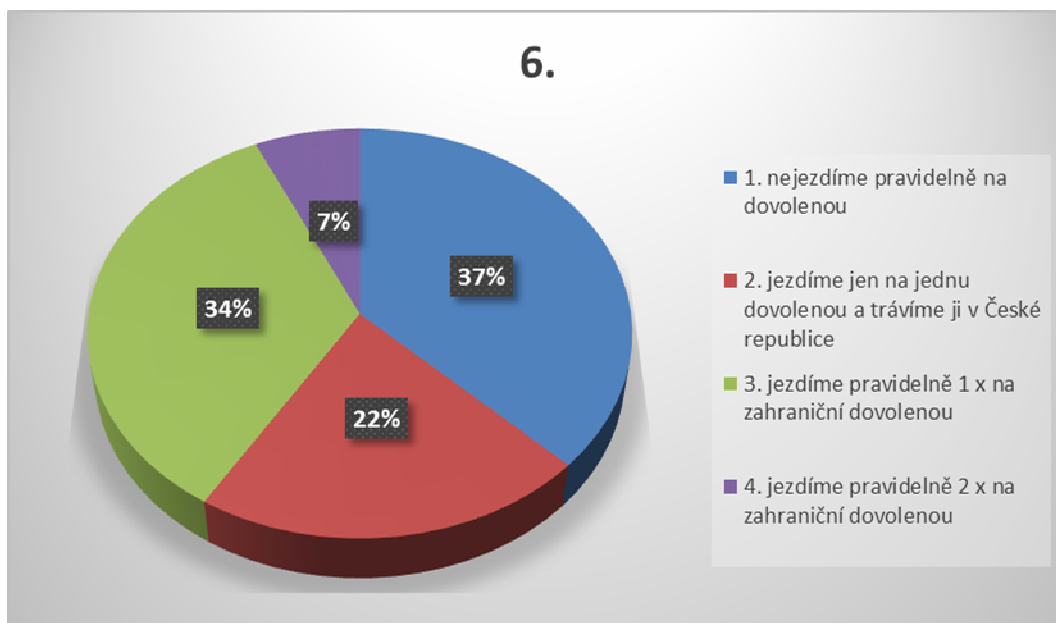
problematice, alkoholu a cigaretách informuje škola, jedná se o 42% respondenty. Druhou nejpočetnější skupinou, která žáky informuje, jsou média, která představují 25% respondentů. Třetí skupinou jsou informace získané pomocí kamarádů u 20% respondentů. Nejvíce informací získalo od rodičů 11% respondentů a preventivní programy dalo nejvíce informací pouhým 2% respondentů.

Graf 5 – Odpovědi na 5. otázku: "Pracují tvoji rodiče?"

Na grafu je dobře vidět, že naprostá většinu rodičů žáků pracuje, jedná se konkrétně o 94% rodičů respondentů. Další 4% respondentů uvádí, že jejich rodiče pracují pouze příležitostně. Dva žáci napsali, že jejich maminky jsou na mateřské dovolené a občas si ještě přivydělávají. Zbývá 2% respondentů uvádí, že jejich rodiče nemohou najít práci.

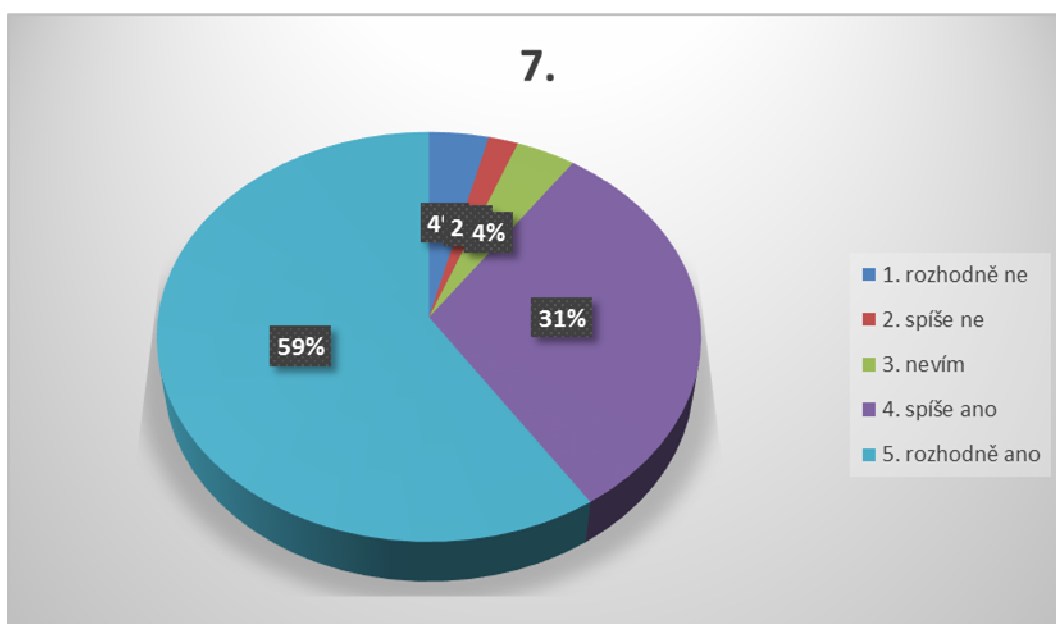
Graf 6 - Odpovědi na 6. otázku: "Jezdíte na rodinnou dovolenou?"

Na otázku, týkající se rodinné dovolené, 37% respondentů uvedlo, že nejezdí pravidelně na rodinné dovolené. Dalších 22% uvedlo, že jezdí jednou do roka a převážně se jedná o dovolenou v ČR. Celkem 34% respondentů jezdí na jednu rodinnou dovolenou do zahraničí a pravidelně dvakrát ročně jezdí 7% respondentů.

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze zakázaným drogám.

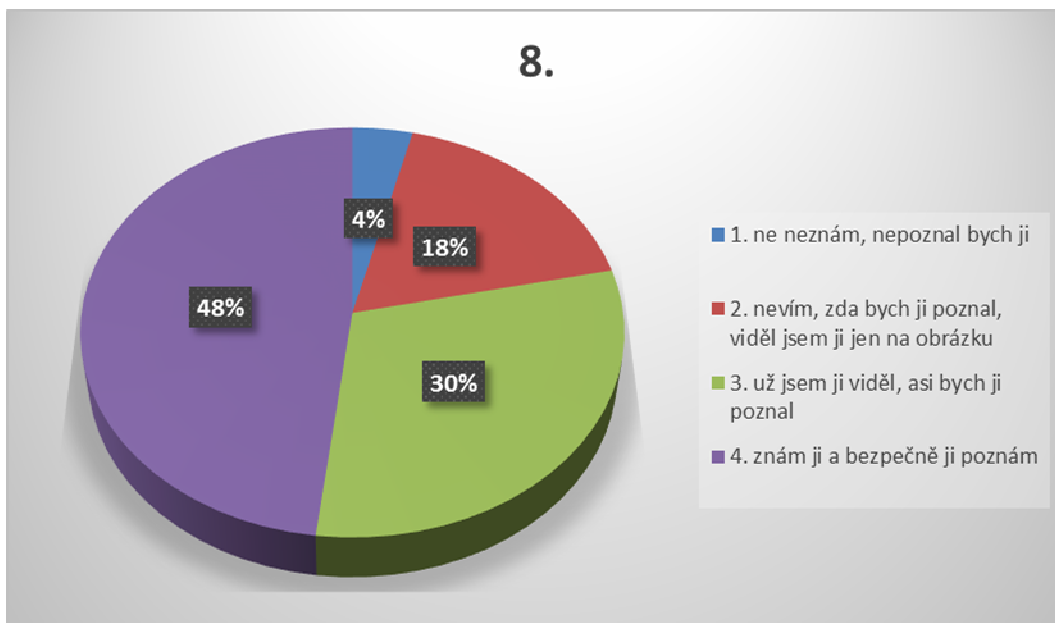
Graf 7 – Odpovědi na 7. otázku: "Myslíte si, že drogy poškozují zdraví jedince?"

Na tuto otázku více než poloviny, konkrétně 59% respondentů, odpověděla, že drogy spíše poškozují zdraví jedince a 31% respondentů uvedlo, že rozhodně

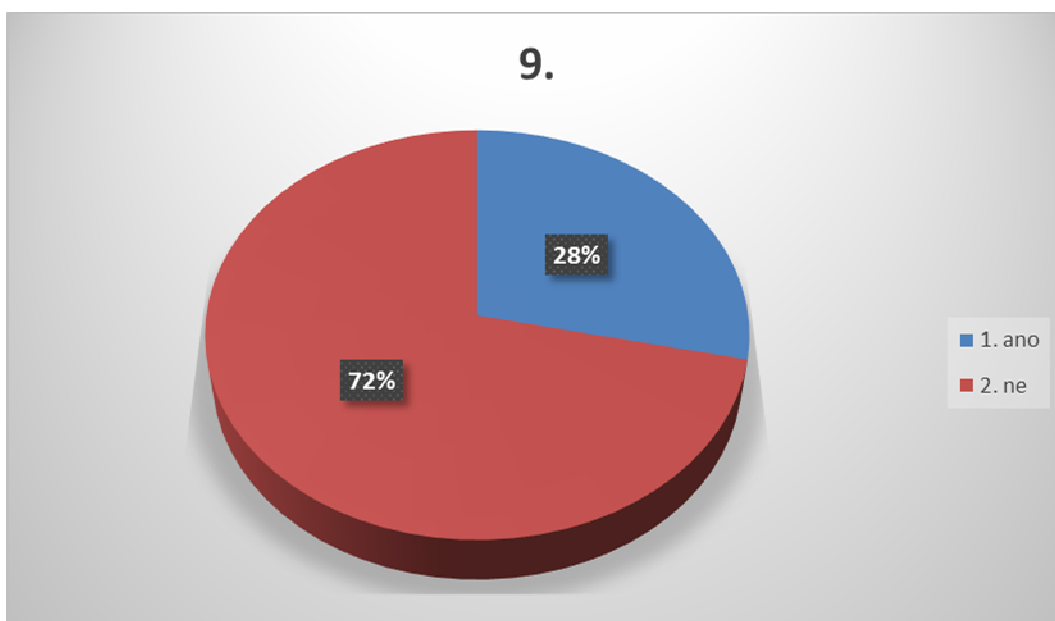
poškozují zdraví jedince. Pouze 4% respondentů na tuto otázku odpověděla, že neví, 2% uvedla, že drogy nejsou spíše škodlivé a další 4% respondentů uvedla, že drogy škodlivé pro zdraví jedince nejsou.

Graf 8 - Odpovědi na 8. otázku: "Poznáš rostlinu Cannabis (marihuanu)?"

Pouze 4% respondentů uvádí, že by marihuanu nepoznali a 18% si není jisto, zdali by ji poznali, protože ji viděli pouze jen na obrázku. Celkem 33% respondentů uvádí, že už ji vidělo a asi by ji poznalo a dalších 34% respondentů uvedlo, že by ji poznalo určitě.

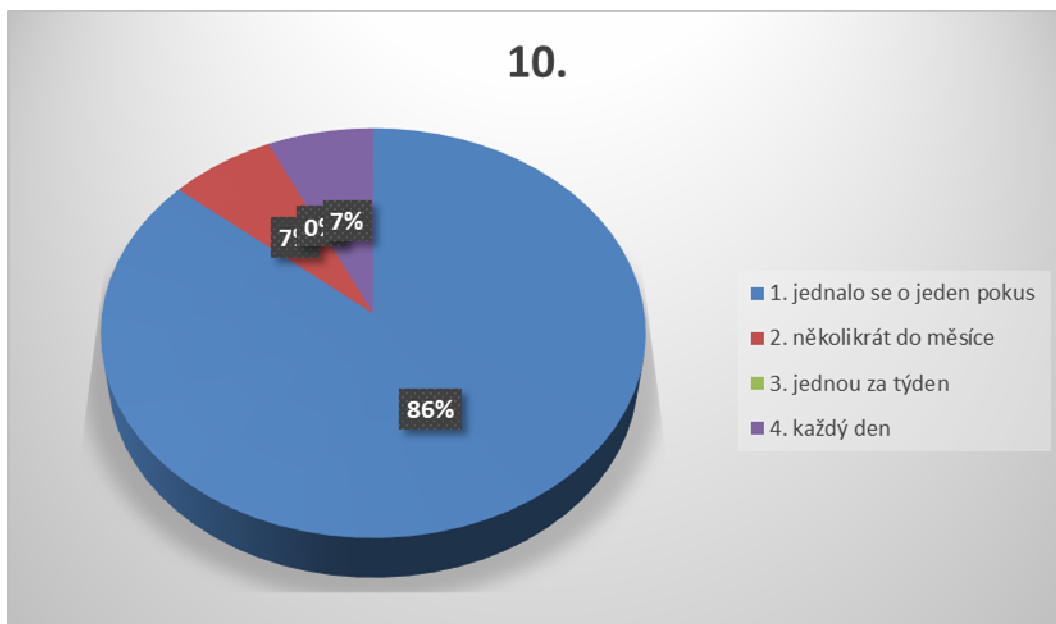
Graf 9 - Odpovědi na 9. otázku: "Měl jsi někdy drogu?"

Naprostá většina respondentů uvedla, že drogu nikdy neužilo. Jedná se o 72% respondentů. Zbýlých 28% respondentů uvedlo, že již nějakou drogu vyzkoušela. Na další otázky tedy odpovídalo pouze 29 respondentů.

Pokud respondenti odpověděli záporně, měli vynechat otázku č. 10 a 11.

Graf 10 - Odpovědi na 10. otázku: "Užíváš drogu pravidelně?"

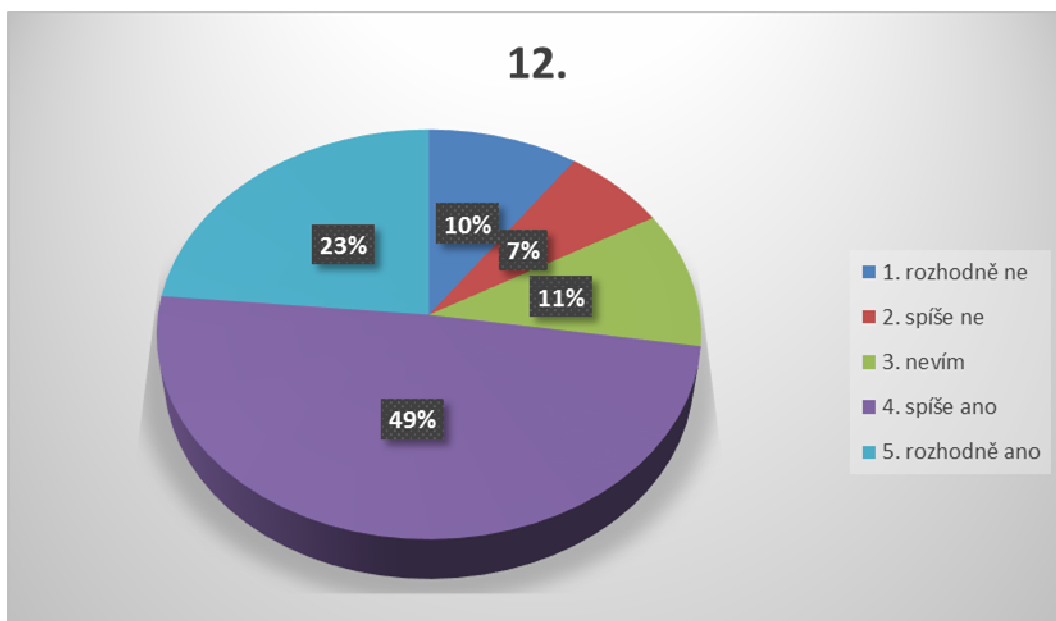

Na tuto otázku odpovídalo pouze 29 respondentů z celkového počtu 102. Naprostá většina z těchto 29 respondentů, tedy 86% respondentů uvedlo, že drogu vyzkoušela pouze jednou. Jen 7% uvedlo, že ji používá několikrát do měsíce. Variantu jednou do týdne ne zvolil nikdo a každý den uvedlo 7% respondentů.

K 11. otázce: „Z jakého důvodu jsi drogu užil?“ nebyl vytvořen graf, protože 100% respondentů uvedlo, že se jednalo o zvědavost, jiné varianty tedy nebyly zvoleny.

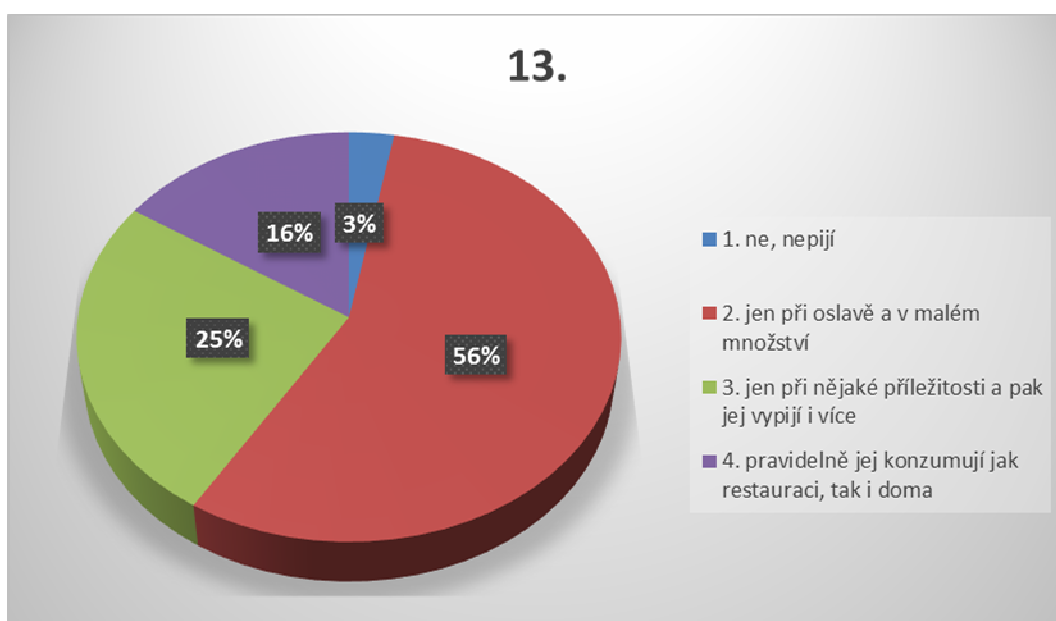
Nyní se budou následující otázky věnovat pouze alkoholu.

Graf 11 - Odpovědi na 12. otázku: "Myslíš si, že alkohol poškozuje zdraví?"

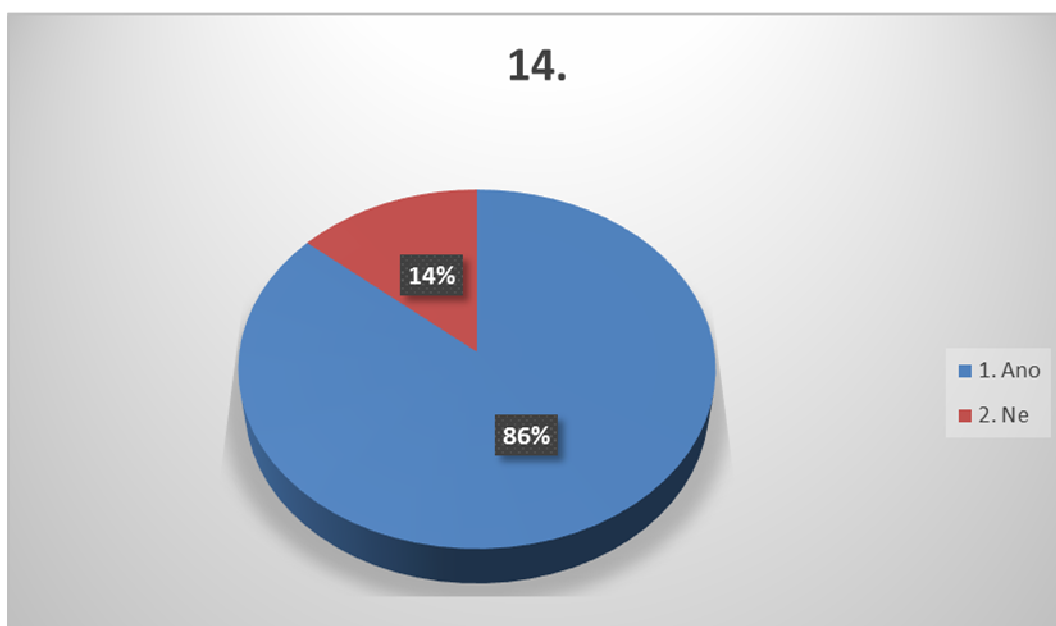
Tato otázka měla poměrně vysoké procento odpovědí odsuzující alkohol, z čehož lze usuzovat, že i o alkoholu jsou žáci dostatečně informováni a vnímají jako hrozbu, i když již méně nežli drogy. 10% respondentů uvedlo, že alkohol rozhodně není škodlivý pro zdraví a dalších 7% uvedlo, že spíše není škodlivý. Dalších 11% zvolilo možnost, že neví, zdali škodlivý je či nikoli. Celkem 49% respondentů uvedlo, že alkohol je spíše škodlivý a 23% respondentů uvedlo, že je rozhodně škodlivý pro zdraví jedince.

Graf 12 - Odpovědi na 13. otázku: "Pijí tvoji rodiče alkohol?"

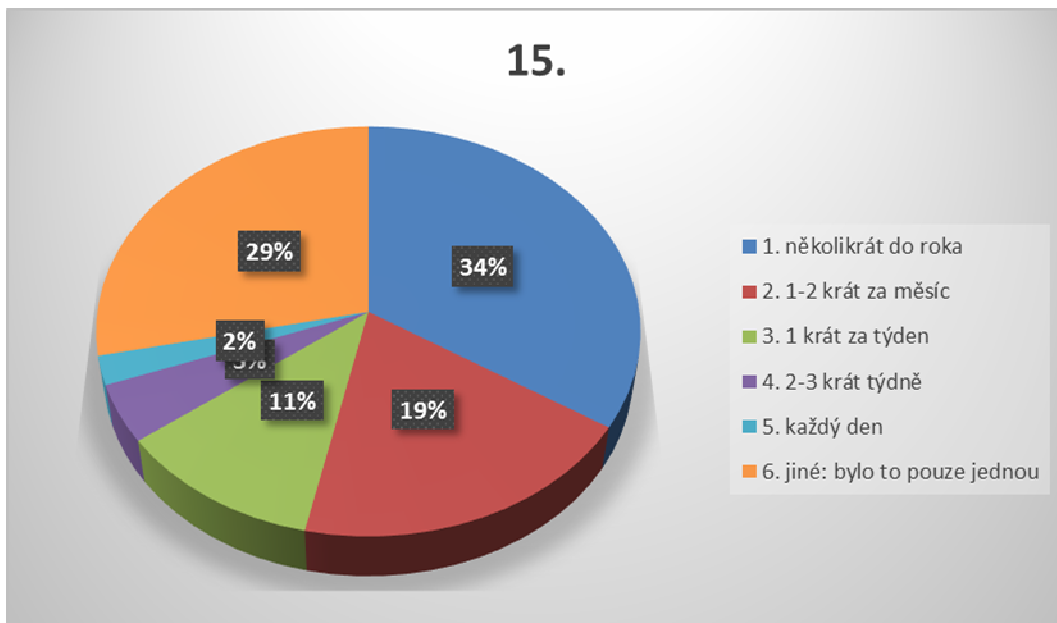
U této otázky většina odpověděla, že jejich rodiče konzumují alkohol pouze při oslavě v malé míře, jednalo se o 56% respondentů. Pouze 3% uvedla, že jejich rodiče nekonzumují žádný alkohol. Naproti tomu 16% respondentů uvedlo, že rodiče konzumují alkohol pravidelně v restauraci i doma a 25% uvedlo, že sice konzumují alkohol pouze příležitostně, ale když už ta příležitost je, tak pak i ve větší míře.

Graf 13 - Odpovědi na 14. otázku: "Už jsi někdy ochutnal alkohol?"

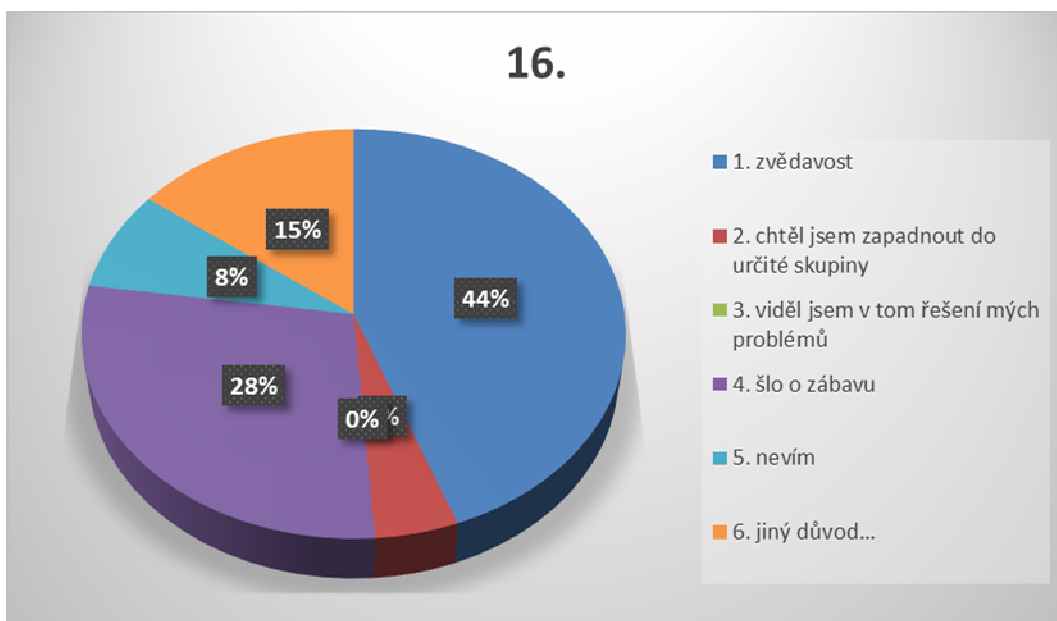
Nadpoloviční většina, tedy 86% respondentů uvádí, že alkohol již ochutnala a jen 14% uvádí, že ne, jedná se o 88 respondentů, kteří budou odpovídat na další otázky.

Graf 14 - Odpovědi na 15. otázku: "Jak často konzumuješ alkohol?"

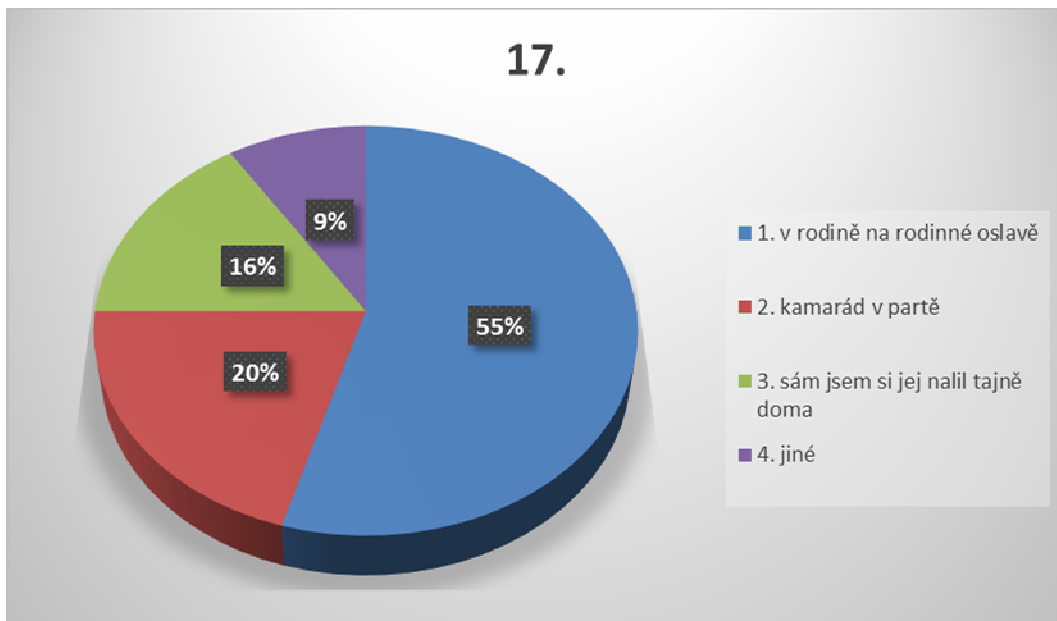
U této otázky 34% respondentů uvádí, že alkohol konzumují několikrát do roka. Celkem 19% uvedlo, že alkohol konzumují 1-2 za měsíc. Konzumaci alkoholu 1 krát týdně uvedlo 5% respondentů a konzumaci alkoholu denně uvedla 2% respondentů. Dalších 29% respondentů zvolilo odpověď jiné, kde nejčastěji dopisovali, že alkohol konzumovali jen jednou v životě.

Graf 15 - Odpovědi na 16. otázku: "Z jakého důvodu jsi alkohol užil?"

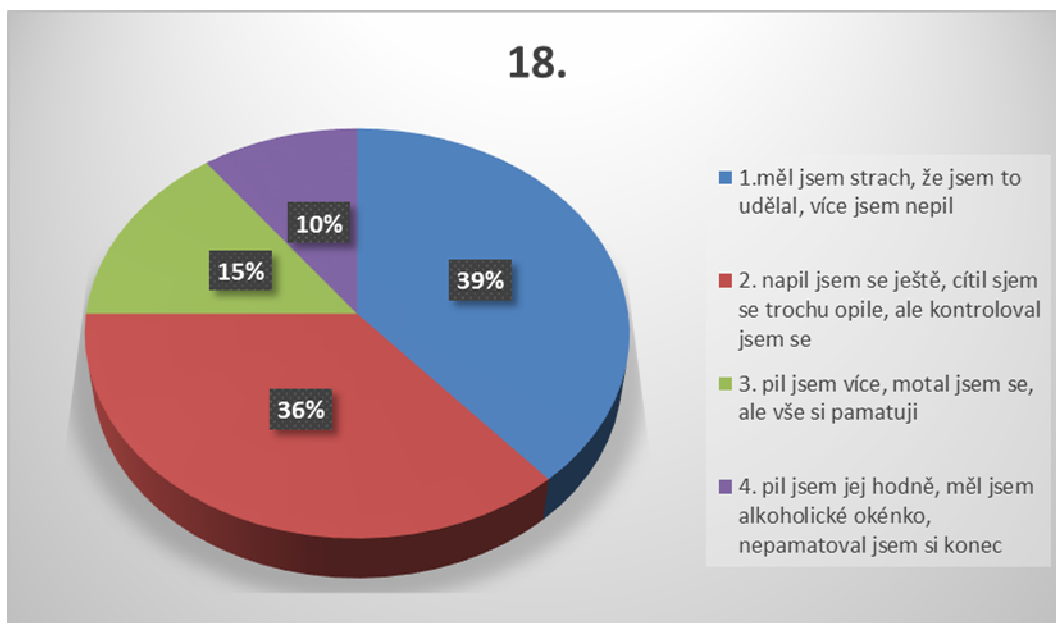
U této otázky většina odpověděla, že se jednalo o zvědavost. Konkrétně tak odpovědělo 44% respondentů. Dalších 5% uvedlo, že důvodem byla potřeba patřit k nějaké skupině. Žádný z respondentů v tom viděl možnost vyřešení svých problémů a 28% respondentů uvádí, že se jednalo o zábavu. Dalších 9% uvedlo, že ani neví, proč alkohol ochutnali a 15% respondentů zvolilo jako odpověď jinou možnost, kde pak dopisovali, že pili na oslavě (někteří dokonce uvedli, že za dohledu rodičů), že prostě chtěli, nebo že již neví.

Graf 16 - Odpovědi na 17. otázku: "Kdo ti alkohol poprvé poskytl (nalil)?"

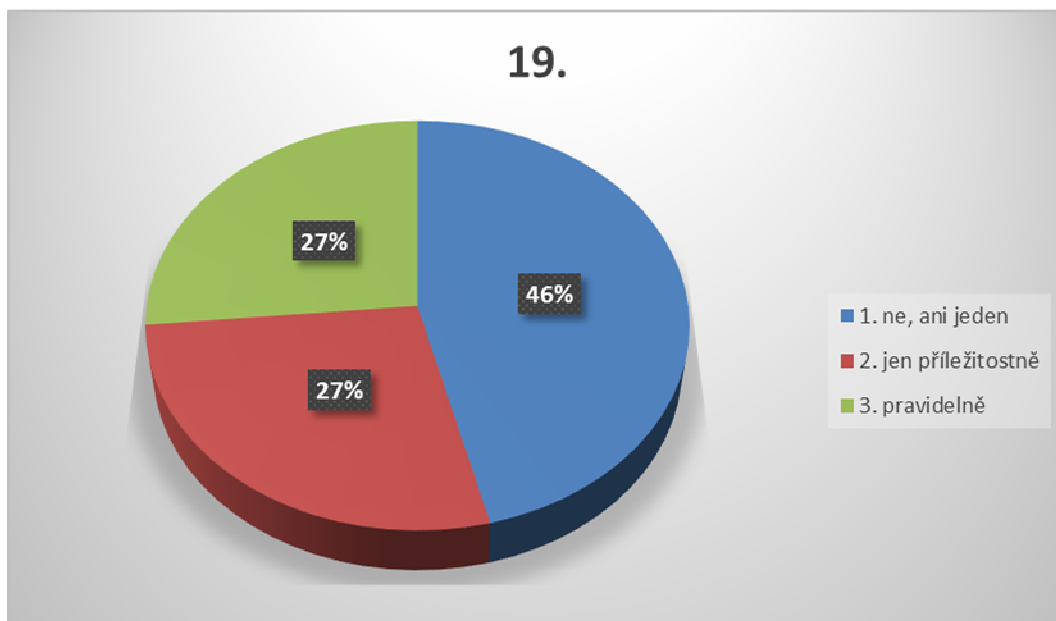
Nadpoloviční většina respondentů uvedla, že se poprvé setkali s alkoholem v rodině na rodinné oslavě, jednalo se celkem o 55% respondentů. Dalších 20% se s alkoholem poprvé setkala a kamaráda v partě a 16% si ho potají nalilo o samotě. Pouze 9% respondentů zvolilo jinou možnost, kdy se nejčastěji jednalo o omyl, kdy před pitím se domnívali, že pijí jiný nealkoholický nápoj.

Graf 17 - Odpovědi na 18. otázku: "Jak jsi se, po požití alkoholu cítil?"

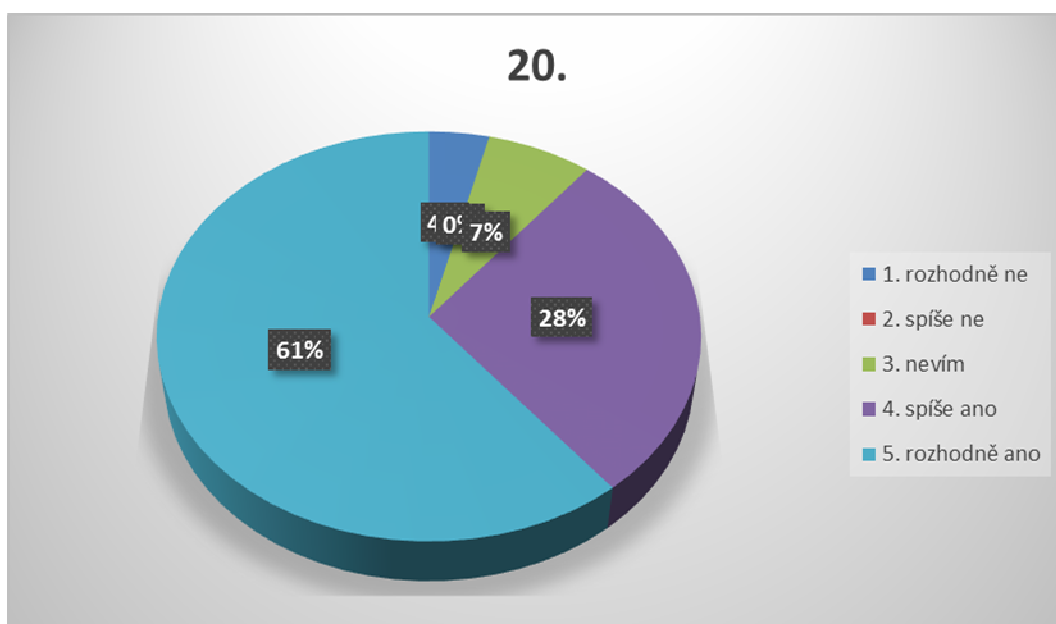
Nyní se budou následující otázky věnovat pouze kouření.

Graf 18 - Odpovědi na 19. otázku: "Kouří tvoji rodiče?"

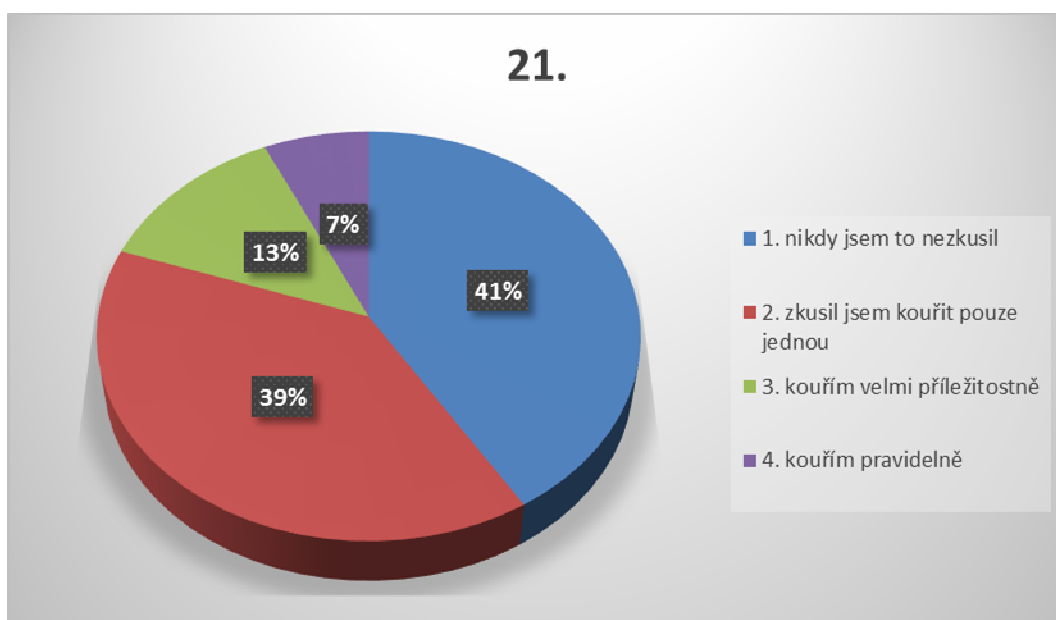
Z celkového počtu respondentů 47% uvedlo, že jejich rodiče nekouří. Dalších 28% uvedlo, že rodiče jsou pravidelnými kuřáky a 27%, že kouří pouze příležitostně.

Graf 19 - Odpovědi na 20. otázku: "Myslíš si, že kouření poškozuje zdraví?"

U této otázky většina odpověděla, že kouření poškozuje zdraví, z toho 28% uvádí, že jej spíše poškozuje a 61%, že jej rozhodně poškozuje. Dále 7% respondentů neví, zdali jej poškozuje a pouze 7% respondentů uvádí, že jej rozhodně nepoškozuje. Variantu spíše nepoškozuje, nikdo z respondentů nezvolil.

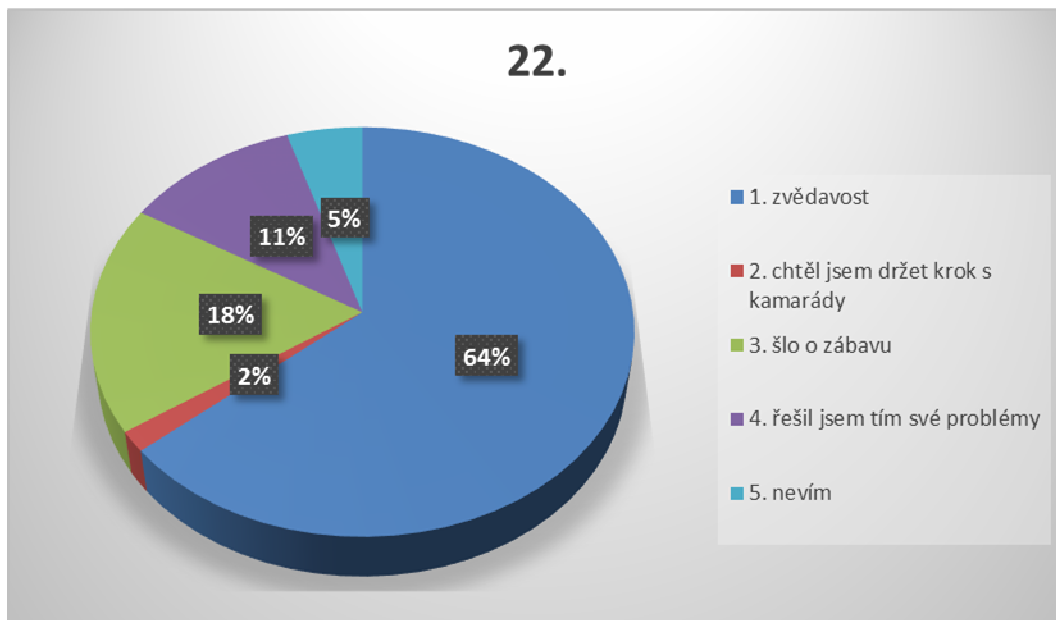
Graf 20 - Odpovědi na 21. otázku: "Máš zkušenost s kouřením cigaret?"

Na tuto otázku 41% respondentů odpovědělo, že nikdy nezkusili cigaretu. Dalších 39% respondentů kouřilo jen jednou. Jen 13% respondentů kouří velmi

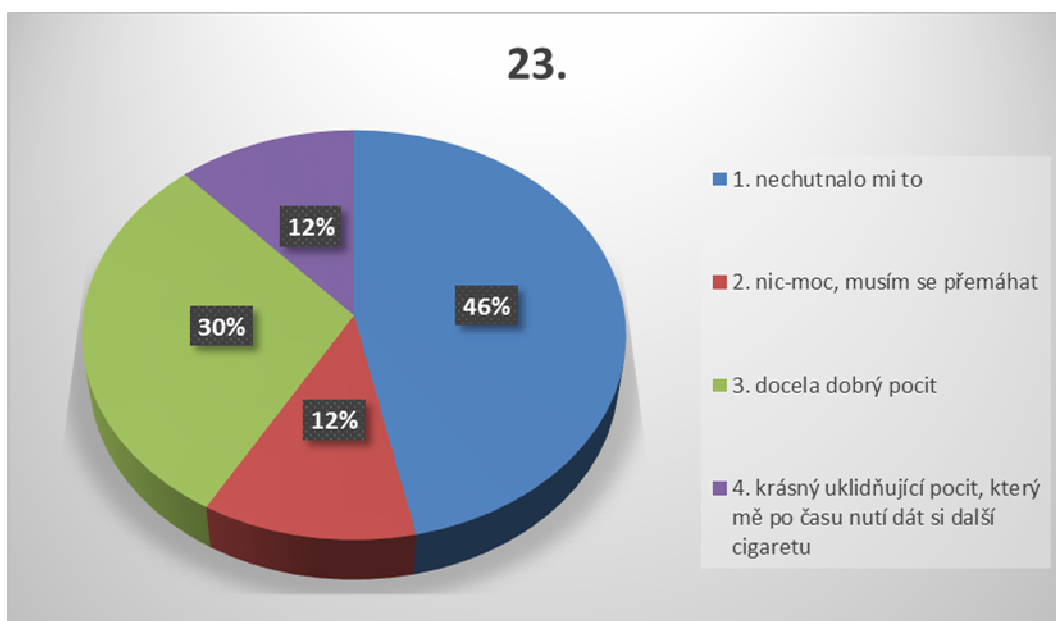
příležitostně a 7% respondentů kouří pravidelně. Na další otázky odpovídá pouze 60 respondentů.

Graf 21 - Odpovědi na 22. otázku: "Z jakého důvodu jsi kouřil?"

U této otázky nadpoloviční většina respondentů uvedla, že se jednalo o zvědavost, konkrétně tuto variantu zvolilo 64% respondentů. Dalších 18% uvedlo, že šlo o zábavu, 2% respondentů uvedlo, že se jednalo o to, že chtěli držet krok s kamarády. Celkem 11% respondentů uvedlo, že tím řešili své problémy. Jen 5% uvedlo, že neví a více se k otázce nevyjadřovali.

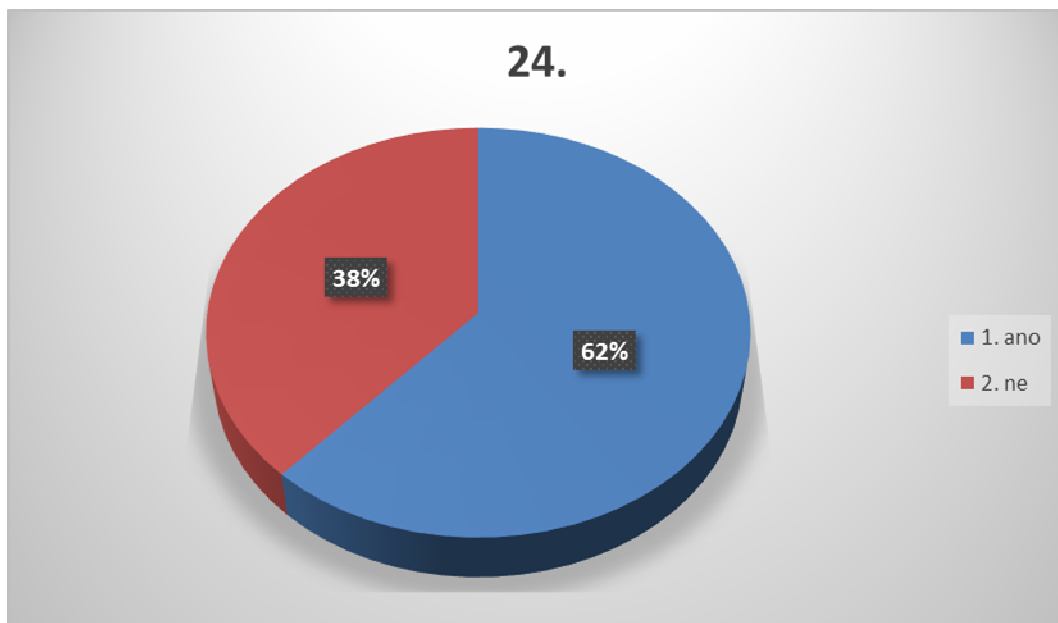
Graf 22 - Odpovědi na 23. otázku: "Jaký jsi měl či máš pocit po kouření?"

U této otázky většina 46% respondentů odpověděla, že jim kouření nechutnalo a 12 % se k tomu musí přemáhat. Naproti tomu je i značná skupina 30% respondentů, kteří z kouření mají dobrý pocit, a 12% respondentů kouření uklidňuje a po čase je to nutí dát si další cigaretu.

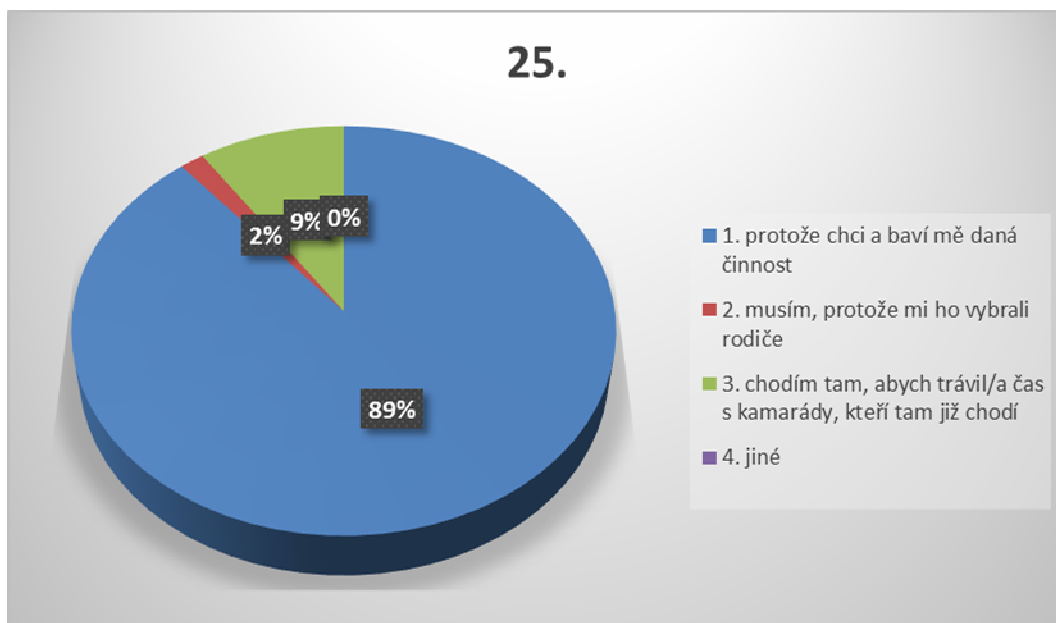
Nyní poslední část o tom, jak trávíš svůj volný čas.

Graf 23 - Odpovědi na 24. otázku: "Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek - organizovaná aktivita ve Tvém volném čase (sport, jazykové kurzy, hra na hudební nástroj a podobně?)"

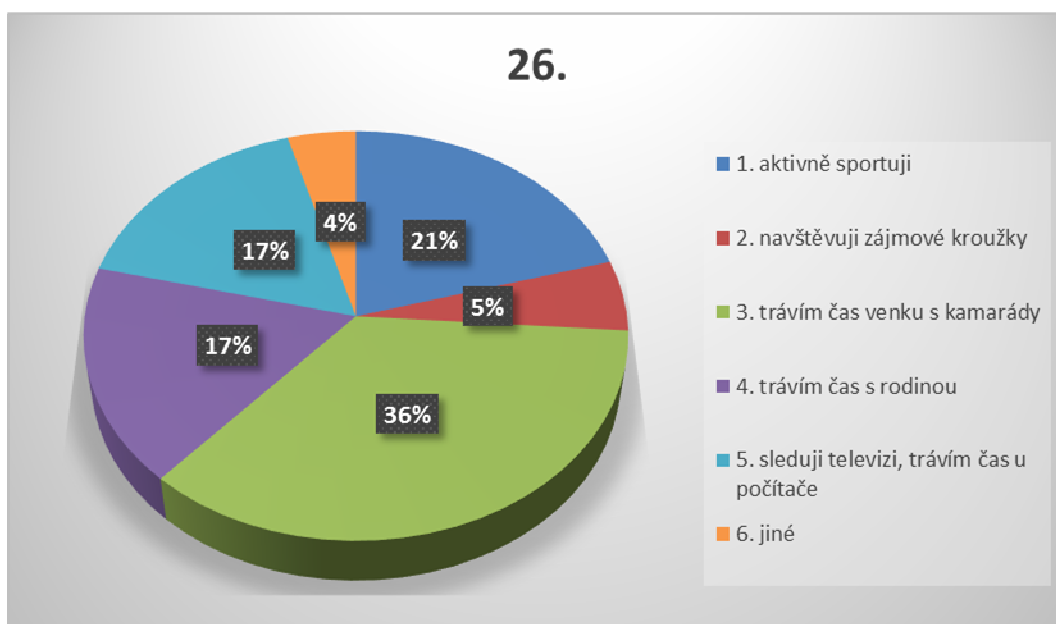
U této otázky nadpoloviční většina, tedy 62% respondentů chodí pravidelně do nějakého kroužku. Pouze 38% uvádí, že do žádného kroužku nechodí.

Graf 24 - Odpovědi na 25. otázku: "Proč do tohoto kroužku chodíš?"

Naprostá většina, tedy 89% respondentů, uvádí, že do kroužku chodí, protože je daná činnost baví. Pouze 2% proto, že jim tento kroužek vybrali jejich rodiče, a 9% uvádí, že kroužek navštěvují proto, že do kroužku již chodí jejich kamarádi. Jinou možnost nikdo z respondentů nevedl.

Graf 25 - Odpovědi na 26. otázku: "Co nejčastěji děláš ve volném čase? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)"

Na poslední otázku o trávení volného času respondenti volili i více možnosti najednou. Z odpovědí nejčastěji 36% odpovědí je trávení času s kamarády. Další častou

aktivitou je aktivní sportování u 21% odpovědí. Hodně volného času 17% odpovědí je trávení času s rodinou a též sledování televize a u počítače také 17% odpovědí. Jen 4% odpovědí označilo jiné trávení času a to nejčastěji čtení, nebo prací v rodině.

2.5 Potvrzení hypotéz na základě šetření

2.5.1 Hypotéza č. 1.

„Chlapci mají k návykovým látkám lepší vztah než dívky“.

Dotazníkové šetření bylo rozděleno podle pohlaví a na základě toho bylo zjištěno, že v případě užívání drog uvedlo 26% chlapců a 27% dívek. K alkoholu mají chlapci trochu blíže, když nějakou zkušenost s alkoholem již uvedlo 89% chlapců a 85% dívek. U kouření se jako aktivnější projeví také chlapci, kdy nějakou zkušenost s kouřením uvedlo 73% chlapců a 69% dívek. Lze tedy konstatovat, že se hypotéza potvrdila, ale jen velmi těsně.

2.5.2 Hypotéza č. 2.

„Pokud má dítě nějaký kroužek či se ve volném čase věnuje sportu, nebude užívat tak často návykové látky“.

Dotazníkové šetření bylo rozděleno podle toho, zda respondenti navštěvují nějaký zájmový kroužek – organizovaná aktivita či nikoliv a na základě toho bylo zjištěno, že v případě užívání drog je alespoň jednou zkusilo 31% respondentů navštěvující kroužek a 24% respondentů kteří zájmový kroužek nenavštěvují. Čímž by se hypotéza nepotvrdila. U alkoholu označilo variantu, že již mělo zkušenost s alkoholem 81% respondentů navštěvující kroužek a 92% respondentů, kteří kroužek nenavštěvují. Tím by byla hypotéza potvrzena. U kouření označilo variantu, že již zkušenost s kouřením má 55% respondentů, kteří kroužek navštěvují a 61% respondentů, kteří kroužek nenavštěvují. Tímto by také hypotéza byla potvrzena. Pokud jsou sečteny kladné odpovědi u drog, alkoholu a kouření u respondentů, kteří kroužek navštěvují je 55% odpovědí kladných a u respondentů, kteří kroužek nenavštěvují je 59% odpovědí kladných.

2.5.3 Hypotéza č. 3.

„Pokud budou kouřit rodiče dítěte, je pravděpodobné, že budou kouřit i děti.“

Poslední hypotéza se potvrdila, protože na základě dat bylo zjištěno, že když kouří rodiče tak 25% jejich dětí označilo, že kouří příležitostně či pravidelně. U rodičů, kteří nekouří, označilo pouze 3% jejich dětí, že kouří příležitostně či pravidelně.

3 ZÁVĚR

Cílem práce bylo pomocí žáky vyplněných dotazníků zjistit, kdy, v jaké míře užívají drogy, alkohol a kouří.

Pravdivost a objektivnost dotazníků měl zajistit anonymní dotazník, do kterého nebylo třeba nic dopisovat, stačilo jen kroužkovat uzavřené odpovědi. Tím jsem se chtěl vyhnout podezření respondentů nad grafologickým zkoumáním jejich odpovědí a dohledání konkrétního respondenta. Na druhou stranu byla u několika otázek ponechána možnost pro krátké vyjádření či upřesnění dané odpovědi, kterou bylo možno využít.

Práce z části potvrdila (na menším počtu respondentů) že kluci mají k užívání drog, alkoholu a kouření blíže nežli dívky, zde byl rozdíl opravdu velmi malý. I u domněnky že k těmto látkám mají blíže děti nenavštěvující žádný kroužek či činnost, kde je řízen jejich volný čas, nežli u dětí které žádné takové aktivity nemají, se potvrdila jen těsně. V obou těchto domněnkách jsem očekával větší rozdíly. U domněnky, že když kouří rodiče, mají ke kouření blíž i jejich děti se tato domněnka potvrdila velmi zřetelně. Zde by bylo možná i dobré, kdyby se toto někdo pokusil rodičům, kteří kouří toto blíže vysvětlit. Možná by pak i oni s kouřením přestali.

K dotazníkům bych dále chtěl uvést, že zřejmě někteří respondenti tento dotazník asi kvůli anonymitě pojali jako místo pro rádobu vtipné odpovědi, a patrně schválně označovali jen samé velmi krajní odpovědi, popř. dopsali, že je denně na koxu a v lihu, což je u žáka Základní školy těžko uvěřitelné. Toto by bylo možné ověřit při použití většího množství respondentů.

Dále jsem si vědom, že dotazování bylo provedeno na relativně malých vesnických školách, kde převládá alkohol s kouřením a drogy zde nejsou moc rozšířené. Ve větších městských školách by patrně odpovědi respondentů byly asi trochu rozdílné.

Svou roli jistě má i fakt, že dotazník byl vyplňován v červnu před koncem školního roku, kdy by jistě byl patrný rozdíl oproti tomu, kdyby se ve stejných třídách dotazník vyplňoval v září, protože během průběhu školního roku se situace jistě mění.

4 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ADLER, Freda, William S. LAUFER a Gerhard O. W. MUELLER. *Criminology*. New York: McGraw-Hill, 1991. ISBN 0-07-000411-0.

CEJP, Martin, HAVRDOVÁ, Egle (ed.). *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže: studijní materiál pro projekt Vzdělávání poskytovatelů sociálních služeb v oblasti prevence kriminality a sociálního začlenění mládeže*. Praha: Centrum pro veřejnou politiku, 2007. ISBN 978-80-239-9950-1.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3472-9.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-628-5.

HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE (eds.). *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.

HRČKA, Michal. *Sociální deviace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Základy sociologie. ISBN 80-85850-68-0.

KAPR, Jaroslav. *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. Sociologické pojmosloví. ISBN 80-85850-03-6.

KOHOUTEK, Rudolf. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: CERM, 2000. ISBN 80-7204-156-8.

KOMENDA, Antonín. *Sociální deviace: historická východiska a základní teoretické přístupy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1999. ISBN 80-244-0019-7.

KREJČÍŘOVÁ, Olga a Jitka SKOPALOVÁ. *Deviace a sociální patologie - vybrané jevy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1698-4.

- LANGMEIER, Josef. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. Praha: Avicenum, 1983.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MCDOWELL, Josh a Bob HOSTETLER. *Poradenství dospívajícím: snadno srozumitelný a moderní zdroj pomoci k padesáti hlavním problémům, jimž v současnosti čelí mladí lidé*. Praha: Návrat domů, c2013. ISBN 978-80-7255-282-5.
- MELGOSA, Julián. *Žít naplno: kniha o dospívání*. 2. vyd. Praha: Advent-Orion, 2003. Život a zdraví (Advent-Orion). ISBN 80-7172-601-X.
- MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie pro sociální pracovníky*. Brno: MSD, 2008. ISBN 978-80-7392-069-2.
- NAVRÁTIL, Stanislav a Jan MATTIOLI. *Problémové chování dětí a mládeže: [jak mu předcházet, jak ho eliminovat]*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3672-3.
- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X.
- NEŠPOR, Karel. *Kouření, pití, drogy*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-023-5.
- NEŠPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky*. Praha: Portál, 2001. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-515-6.
- PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-65-6.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.
- STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VALÍČEK, Pavel. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2000. ISBN 80-86231-09-7.

VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Kriminologické a trestnoprávne aspekty trestnej činnosti mládeže*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Autorské publikácie. ISBN 978-80-7380-371-1.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.

ŽALOUĐÍKOVÁ, Iva a Drahoslava HRUBÁ. *Normální je nekouřit: program podpory zdraví a prevence kouření pro mladší školní věk (7-11 let)*. 3. vyd. Brno: MSD, 2009-. ISBN 978-80-7392-067-8.

5 SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Odpovědi na 1. otázku: „Jakého jsi pohlaví?“	34
Graf 2 – Odpovědi na 2. otázku: „Jakou třídu navštěvuješ?“	34
Graf 3 – Odpovědi na 3. otázku: „Jsi o drogách, alkoholu a cigaretách a jejich následcích dostatečně informován?“	35
Graf 4 – Odpovědi na 4. otázku: „Kdo ve tvém okolí tě nejvíce informuje o drogách, alkoholu a cigaretách?“	35
Graf 5 – Odpovědi na 5. otázku: "Pracují tvoji rodiče?"	36
Graf 6 - Odpovědi na 6. otázku: "Jezdíte na rodinnou dovolenou?"	37
Graf 7 – Odpovědi na 7. otázku: "Myslíte si, že drogy poškozují zdraví jedince?"	37
Graf 8 - Odpovědi na 8. otázku: "Poznáš rostlinu Cannabis (marihuanu)?"	38
Graf 9 - Odpovědi na 9. otázku: "Měl jsi někdy drogu?"	38
Graf 10 - Odpovědi na 10. otázku: "Užíváš drogu pravidelně?"	39
Graf 11 - Odpovědi na 12. otázku: "Myslíš si, že alkohol poškozuje zdraví?"	40
Graf 12 - Odpovědi na 13. otázku: "Pijí tvoji rodiče alkohol?"	40
Graf 13 - Odpovědi na 14. otázku: "Už jsi někdy ochutnal alkohol?"	41
Graf 14 - Odpovědi na 15. otázku: "Jak často konzumuješ alkohol?"	42
Graf 15 - Odpovědi na 16. otázku: "Z jakého důvodu jsi alkohol užil?"	42
Graf 16 - Odpovědi na 17. otázku: "Kdo ti alkohol poprvé poskytl (nalil)?"	43
Graf 17 - Odpovědi na 18. otázku: "Jak jsi se, po požití alkoholu cítil?"	44
Graf 18 - Odpovědi na 19. otázku: "Kouří tvoji rodiče?"	44
Graf 19 - Odpovědi na 20. otázku: "Myslíš si, že kouření poškozuje zdraví?"	45
Graf 20 - Odpovědi na 21. otázku: "Máš zkušenost s kouřením cigaret?"	45
Graf 21 - Odpovědi na 22. otázku: "Z jakého důvodu jsi kouřil?"	46
Graf 22 - Odpovědi na 23. otázku: "Jaký jsi měl či máš pocit po kouření?"	46

Graf 23 - Odpovědi na 24. otázku: "Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek - organizovaná aktivita ve Tvém volném čase (sport, jazykové kurzy, hra na hudební nástroj a podobně?"	47
Graf 24 - Odpovědi na 25. otázku: "Proč do tohoto kroužku chodíš?"	48
Graf 25 - Odpovědi na 26. otázku: "Co nejčastěji děláš ve volném čase? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)	48

6 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 - Dotazník.....	58
Příloha 2 - Vyplněný dotazník 1	61
Příloha 3 - Vyplněný dotazník 2	64
Příloha 4 - Vyplněný dotazník 3	67

Příloha 1 - Dotazník

Dotazník

Milí žáci, prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který je vytvořen s cílem zmapovat Vaše stanovisko k drogám, alkoholu a kouření. Prosím o **pravdivé** odpovědi, dotazník je anonymní a bude využit pouze pro účely práce.

Zvolenou odpověď prosím zakroužkujte – popř. napište krátkou odpověď

1. Pohlaví

- A) chlapec
- B) dívka

2. Věk _____

3. Jsi o drogách, alkoholu a cigaretách a jejich následcích dostatečně informovaný?

- A) rozhodně ne
- B) spíše ne
- C) nevím
- D) spíše ano
- E) rozhodně ano

4. Kdo ve tvém okolí tě nejvíce informuje o drogách, alkoholu a cigaretách?

- A) rodiče
- B) škola
- C) kamarádi
- D) média, (televize, internet)
- E) preventivní programy

5. Pracují tvoji rodiče?

- A) pracují
- B) jen příležitostně
- C) nemohou sehnat práci, často mění zaměstnání

6. Trávení volného rodinného času

- A) nejezdíme pravidelně na dovolenou
- B) jezdíme jen na jednu dovolenou a trávíme ji v České republice
- C) jezdíme pravidelně 1 x na zahraniční dovolenou
- D) jezdíme pravidelně 2 x na zahraniční dovolenou

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze zakázaným drogám

7. Myslíš si, že drogy poškozují zdraví jedince?

- A) rozhodně ne
- B) spíše ne
- C) nevím
- D) spíše ano
- E) rozhodně ano

8. poznáš rostlinu Cannabis (mariuanu)?

- a) ne znám, nepoznal bych ji
- b) nevím, zda bych ji poznal, viděl jsem ji jen na obrázku
- c) už jsem ji viděl, asi bych ji poznal
- d) znám ji a bezpečně ji poznám

9. Měl/a jsi někdy drogu?

- A) ano
 - B) ne
- Pokud jsi odpověděl/a NE vynechej otázku č. 10 a č. 11

10. Užíváš drogu pravidelně?

- A) jednalo se o jeden pokus
- B) několikrát do měsíce
- C) jednou za týden
- D) každý den

11. Z jakého důvodu jsi drogu užil?

- A) zvědavost
- B) chtěl jsem zapadnout do určité skupiny
- C) viděl jsem v tom řešení mých problémů
- D) šlo o zábavu
- E) nevím
- F) jiný důvod _____

Nvni se budou následující otázky věnovat pouze alkoholu

12. Myslíš si, že alkohol poškozuje zdraví?

- A) rozhodně ne
- B) spíše ne
- C) nevím
- D) spíše ano
- E) rozhodně ano

13. pijí tvoji rodiče alkohol

- A) ne, nepijí
- B) jen při oslavě a v malém množství
- C) jen při nějaké příležitosti a pak jej vypijí i více
- D) pravidelně jej konzumují jak restauraci, tak i doma

14. Už jsi někdy ochutnal alkohol?

- A) ano
 - B) ne
- Pokud jsi odpověděl/a NE vynechej otázky č. 15 - č. 18

15. Jak často konzumuješ alkohol?

- A) několikrát do roka
- B) 1-2 krát za měsíc
- C) 1 krát za týden
- D) 2-3 krát týdně
- E) každý den
- F) jiné _____

16. Z jakého důvodu jsi alkohol užil?

- A) zvědavost
- B) chtěl jsem zapadnout do určité skupiny
- C) viděl jsem v tom řešení mých problémů
- D) šlo o zábavu
- E) nevím
- F) jiný důvod _____

17. Kdo ti alkohol poprvé poskytl – nalil

- A) v rodině na rodinné oslavě
- B) kamarád v partě
- C) sám jsem si jej nalil tajně doma
- D) jiný způsob _____

18. Jak jsi se, po požití alkoholu cítil?

- A) měl jsem strach, že jsem to udělal, více jsem nepil
- B) napil jsem se ještě, cítil jsem se trochu opile, ale kontroloval jsem se
- C) pil jsem jej více, motal jsem se, ale vše si pamatuji
- D) pil jsem jej hodně, měl jsem alkoholické okénko, nepamatoval jsem si konec

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze kouření

19. Kouří tvoji rodiče

- A) ne ani jeden
- B) jen příležitostně
- C) pravidelně

20. Myslíš si, že kouření poškozuje zdraví?

- A) rozhodně ne
- B) spíše ne
- C) nevím
- D) spíše ano
- E) rozhodně ano

21. Máš zkušenost s kouřením cigaret?

- A) nikdy jsem to nezkusil
 - B) zkusil jsem kouřit pouze jednou
 - C) kouřím velmi příležitostně
 - D) kouřím pravidelně
- Pokud jsi odpověděl A) vynechej otázky č.22 a č.23

22. Z jakého důvodu jsi kouřil

- A) zvědavost
- B) chtěl jsem držet krok s kamarády
- C) šlo o zábavu
- D) řešil jsem tím své problémy
- E) nevím

23. Jaký jsi měl či máš pocit po kouření

- A) nechutnalo mi to
- B) nic-moc, musím se trochu přemáhat
- C) docela dobrý pocit
- D) krásný uklidňující pocit, který mě po čase nutí dát si další cigaretu

Nyní poslední část o tom, jak trávíš svůj volný čas

24. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek – organizovaná aktivita ve Tvém volném čase (sport, jazykové kurzy, hra na hudební nástroj a podobně)

- A) ano
- B) ne

25. Proč do tohoto kroužku chodíš:

- A) protože chci a baví mě daná činnost
- B) musím, protože mi ho vybrali rodiče
- C) chodím tam, abych trávil/a čas s kamarády, kteří tam již chodí
- D) jiný důvod _____

26. Co nejčastěji děláš ve volném čase? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- A) aktivně sportuji
- B) navštěvuji zájmové kroužky
- C) trávím čas venku s kamarády
- D) trávím čas s rodinou
- E) sleduji televizi, trávím čas u počítače
- F) jiná odpověď _____

Příloha 2 - Vyplněný dotazník 1

Dotazník

Milí žáci, prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který je vytvořen s cílem zmapovat Vaše stanovisko k drogám, alkoholu a kouření. Prosím o **pravdivé** odpovědi, dotazník je anonymní a bude využit pouze pro účely práce.

Zvolenou odpověď prosím zakroužkujte – popř. napište krátkou odpověď

1. Pohlaví

- A) chlapec
- B) dívka

2. Věk 13

3. Jsi o drogách, alkoholu a cigaretách a jejich následcích dostatečně informovaný?

- A) rozhodně ne
- B) spíše ne
- C) nevím
- D) spíše ano
- E) rozhodně ano

4. Kdo ve tvém okolí tě nejvíce informuje o drogách, alkoholu a cigaretách?

- A) rodiče
- B) škola
- C) kamarádi
- D) média, (televize, internet)
- E) preventivní programy

5. Pracují tvoji rodiče?

- A) pracují
- B) jen příležitostně
- C) nemohou sehnat práci, často mění zaměstnání

6. Trávení volného rodinného času

- A) nejezdíme pravidelně na dovolenou
- B) jezdíme jen na jednu dovolenou a trávíme ji v České republice
- C) jezdíme pravidelně 1 x na zahraniční dovolenou
- D) jezdíme pravidelně 2 x na zahraniční dovolenou

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze zakázaným drogám

7. Myslíš si, že drogy poškozují zdraví jedince?

- A) rozhodně ne
- B) spíše ne
- C) nevím
- D) spíše ano
- E) rozhodně ano

8. poznáš rostlinu Cannabis (mariuanu)?

- a) ne znám, nepoznal bych ji
- b) nevím, zda bych ji poznal, viděl jsem ji jen na obrázku
- c) už jsem ji viděl, asi bych ji poznal
- d) znám ji a bezpečně ji poznám

9. Měl/a jsi někdy drogu?

- A) ano
- B) ne

Pokud jsi odpověděl/a NE vynechej otázku č. 10 a č. 11

10. Užíváš drogu pravidelně?

- A) jednalo se o jeden pokus
- B) několikrát do měsíce
- C) jednou za týden
- D) každý den

11. Z jakého důvodu jsi drogu užil?

- A) zvědavost
- B) chtěl jsem zapadnout do určité skupiny
- C) viděl jsem v tom řešení mých problémů
- D) šlo o zábavu
- E) nevím
- F) jiný důvod _____

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze alkoholu

12. Myslíš si, že alkohol poškozuje zdraví?

- A) rozhodně ne
- B) spíše ne
- C) nevím
- D) spíše ano
- E) rozhodně ano

13. piji tvoji rodiče alkohol

- A) ne, nepijí
- B) jen při oslavě a v malém množství
- C) jen při nějaké příležitosti a pak jej vypiji i více
- D) pravidelně jej konzumují jak restauraci, tak i doma

14. Už jsi někdy ochutnal alkohol?

- A) ano
- B) ne

Pokud jsi odpověděl/a NE vynechej otázky č. 15 - č. 18

15. Jak často konzumuješ alkohol?

- A) několikrát do roka
- B) 1-2 krát za měsíc
- C) 1 krát za týden
- D) 2-3 krát týdně
- E) každý den
- F) jiné _____

16. Z jakého důvodu jsi alkohol užil?

- A) zvědavost
- B) chtěl jsem zapadnout do určité skupiny
- C) viděl jsem v tom řešení mých problémů
- D) šlo o zábavu
- E) nevím
- F) jiný důvod _____

17. Kdo ti alkohol poprvé poskytl – nalil

- A) v rodině na rodinné oslavě
- B) kamarád v partě
- C) sám jsem si jej nalil tajně doma
- D) jiný způsob _____

18. Jak jsi se, po požití alkoholu cítil?

- A) měl jsem strach, že jsem to udělal, více jsem nepil
- C) napil jsem se ještě, cítil jsem se trochu opile, ale kontroloval jsem se
- D) pil jsem jej více, motal jsem se, ale vše si pamatuji
- E) pil jsem jej hodně, měl jsem alkoholické okénko, nepamatoval jsem si konec

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze kouření

19. Kouří tvoji rodiče

- A) ne ani jeden
- B) jen příležitostně
- C) pravidelně

20. Myslíš si, že kouření poškozuje zdraví?

- A) rozhodně ne
- B) spíše ne
- C) nevím
- D) spíše ano
- E) rozhodně ano

21. Máš zkušenost s kouřením cigaret?

- A) nikdy jsem to nezkusil
 - B) zkusil jsem kouřit pouze jednou
 - C) kouřím velmi příležitostně
 - D) kouřím pravidelně
- Pokud jsi odpověděl A) vynechej otázky č.22 a č.23

22. Z jakého důvodu jsi kouřil

- A) zvědavost
- B) chtěl jsem držet krok s kamarády
- C) šlo o zábavu
- D) řešil jsem tím své problémy
- E) nevím

23. Jaký jsi měl či máš pocit po kouření

- A) nechutnalo mi to
- B) nic-moc, musím se trochu přemáhat
- C) docela dobrý pocit
- D) krásný uklidňující pocit, který mě po čase nutí dát si další cigaretu

Nyní poslední část o tom, jak trávíš svůj volný čas

24. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek – organizovaná aktivita ve Tvém volném čase (sport, jazykové kurzy, hra na hudební nástroj a podobně)

- A) ano
- B) ne

25. Proč do tohoto kroužku chodíš:

- A) protože chci a baví mě daná činnost
- B) musím, protože mi ho vybrali rodiče
- C) chodím tam, abych trávil/a čas s kamarády, kteří tam již chodí
- D) jiný důvod _____

26. Co nejčastěji děláš ve volném čase? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- A) aktivně sportuji
- B) navštěvuji zájmové kroužky
- C) trávím čas venku s kamarády
- D) trávím čas s rodinou
- E) sleduji televizi, trávím čas u počítače
- F) jiná odpověď *čtu si, pomáhám rodičům*

Příloha 3 - Vyplněný dotazník 2

Dotazník

Milí žáci, prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který je vytvořen s cílem zmapovat Vaše stanovisko k drogám, alkoholu a kouření. Prosím o **pravdivé** odpovědi, dotazník je anonymní a bude využit pouze pro účely práce.

Zvolenou odpověď prosím zakroužkujte – popř. napište krátkou odpověď

1. Pohlaví

- A) chlapec
 B) dívka

2. Věk 14

3. Jsí o drogách, alkoholu a cigaretách a jejich následcích dostatečně informovaný?

- A) rozhodně ne
B) spíše ne
C) nevím
D) spíše ano
 E) rozhodně ano

4. Kdo ve tvém okolí tě nejvíce informuje o drogách, alkoholu a cigaretách?

- A) rodiče
 B) škola
C) kamarádi
D) média, (televize, internet)
E) preventivní programy

5. Pracují tvoji rodiče?

- A) pracují
B) jen příležitostně
C) nemohou sehnat práci, často mění zaměstnání

6. Trávení volného rodinného času

- A) nejezdíme pravidelně na dovolenou
 B) jezdíme jen na jednu dovolenou a trávíme ji v České republice
C) jezdíme pravidelně 1 x na zahraniční dovolenou
D) jezdíme pravidelně 2 x na zahraniční dovolenou

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze zakázaným drogám

7. Myslíš si, že drogy poškozují zdraví jedince?

- A) rozhodně ne
B) spíše ne
C) nevím
 D) spíše ano
E) rozhodně ano

8. poznáš rostlinu Cannabis (marihuanu)?

- a) ne neznám, nepoznal bych ji
b) nevím, zda bych ji poznal, viděl jsem ji jen na obrázku
c) už jsem ji viděl, asi bych ji poznal
 d) znám ji a bezpečně ji poznám

9. Měl/a jsi někdy drogu?

- A) ano
B) ne
Pokud jsi odpověděl/a NE vynechej otázku č. 10 a č. 11

10. Užíváš drogu pravidelně?

- A) jednalo se o jeden pokus
- B) několikrát do měsíce
- C) jednou za týden
- D) každý den

11. Z jakého důvodu jsi drogu užil?

- A) zvědavost
- B) chtěl jsem zapadnout do určité skupiny
- C) viděl jsem v tom řešení mých problémů
- D) šlo o zábavu
- E) nevím
- F) jiný důvod _____

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze alkoholu

12. Myslíš si, že alkohol poškozuje zdraví?

- A) rozhodně ne
- B) spíše ne
- C) nevím
- D) spíše ano
- E) rozhodně ano

13. pijí tvoji rodiče alkohol

- A) ne, nepijí
- B) jen při oslavě a v malém množství
- C) jen při nějaké příležitosti a pak jej vypijí i více
- D) pravidelně jej konzumují jak restauraci, tak i doma

14. Už jsi někdy ochutnal alkohol?

- A) ano
- B) ne

Pokud jsi odpověděl/a NE vynechej otázky č. 15 - č. 18

15. Jak často konzumuješ alkohol?

- A) několikrát do roka
- B) 1-2 krát za měsíc
- C) 1 krát za týden
- D) 2-3 krát týdně
- E) každý den
- F) jiné _____

16. Z jakého důvodu jsi alkohol užil?

- A) zvědavost
- B) chtěl jsem zapadnout do určité skupiny
- C) viděl jsem v tom řešení mých problémů
- D) šlo o zábavu
- E) nevím
- F) jiný důvod _____

17. Kdo ti alkohol poprvé poskytl – nalil

- A) v rodině na rodinné oslavě
- B) kamarád v partě
- C) sám jsem si jej nalil tajně doma
- D) jiný způsob _____

18. Jak jsi se, po požití alkoholu cítil?

- A) měl jsem strach, že jsem to udělal, více jsem nepil
- B) napil jsem se ještě, cítil jsem se trochu opile, ale kontroloval jsem se
- D) pil jsem jej více, motal jsem se, ale vše si pamatuji
- E) pil jsem jej hodně, měl jsem alkoholické okénko, nepamatoval jsem si konec

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze kouření

19. Kouří tvoji rodiče

- A) ne ani jeden
- B) jen příležitostně
- C) pravidelně

20. Myslíš si, že kouření poškozuje zdraví?

- A) rozhodně ne
- B) spíše ne
- C) nevím
- D) spíše ano
- E) rozhodně ano

21. Máš zkušenost s kouřením cigaret?

- A) nikdy jsem to nezkusil
 - B) zkusil jsem kouřit pouze jednou
 - C) kouřím velmi příležitostně
 - D) kouřím pravidelně
- Pokud jsi odpověděl A) vynechej otázky č.22 a č.23

22. Z jakého důvodu jsi kouřil

- A) zvědavost
- B) chtěl jsem držet krok s kamarády
- C) šlo o zábavu
- D) řešil jsem tím své problémy
- E) nevím

23. Jaký jsi měl či máš pocit po kouření

- A) nechutnalo mi to
- B) nic-moc, musím se trochu přemáhat
- C) docela dobrý pocit
- D) krásný uklidňující pocit, který mě po čase nutí dát si další cigaretu

Nyní poslední část je o tom, jak trávíš svůj volný čas

24. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek – organizovaná aktivita ve Tvém volném čase (sport, jazykové kurzy, hra na hudební nástroj a podobně)

- A) ano
- B) ne

25. Proč do tohoto kroužku chodíš:

- A) protože chci a baví mě daná činnost
- B) musím, protože mi ho vybrali rodiče
- C) chodím tam, abych trávil/a čas s kamarády, kteří tam již chodí
- D) jiný důvod _____

26. Co nejčastěji děláš ve volném čase? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- A) aktivně sportuji
- B) navštěvuji zájmové kroužky
- C) trávím čas venku s kamarády
- D) trávím čas s rodinou
- E) sleduji televizi, trávím čas u počítače
- F) jiná odpověď _____

Příloha 4 - Vyplněný dotazník 3

Dotazník

Milí žáci, prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který je vytvořen s cílem zmapovat Vaše stanovisko k drogám, alkoholu a kouření. Prosím o **pravdivé** odpovědi, dotazník je anonymní a bude využit pouze pro účely práce.

Zvolenou odpověď prosím zakroužkujte – popř. napište krátkou odpověď

1. Pohlaví

- A) chlapec
 B) dívka

2. Věk 15

3. Jsi o drogách, alkoholu a cigaretách a jejich následcích dostatečně informovaný?

- A) rozhodně ne
 B) spíše ne
 C) nevím
 D) spíše ano
 E) rozhodně ano

4. Kdo ve tvém okolí tě nejvíce informuje o drogách, alkoholu a cigaretách?

- A) rodiče
 B) škola
 C) kamarádi
 D) media, (televize, internet)
 E) preventivní programy

5. Pracují tvoji rodiče?

- A) pracují
 B) jen příležitostně
 C) nemohou sehnat práci, často mění zaměstnání

6. Trávení volného rodinného času

- A) nejezdíme pravidelně na dovolenou
 B) jezdíme jen na jednu dovolenou a trávíme ji v České republice
 C) jezdíme pravidelně 1 x na zahraniční dovolenou
 D) jezdíme pravidelně 2 x na zahraniční dovolenou

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze zakázaným drogám

7. Myslíš si, že drogy poškozují zdraví jedince?

- A) rozhodně ne
 B) spíše ne
 C) nevím
 D) spíše ano
 E) rozhodně ano

8. poznáš rostlinu Cannabis (marihuanu)?

- a) ne neznám, nepoznal bych ji
b) nevím, zda bych ji poznal, viděl jsem ji jen na obrázku
c) už jsem ji viděl, asi bych ji poznal
 d) znám ji a bezpečně ji poznám

9. Měl/a jsi někdy drogu?

- A) ano
 B) ne

Pokud jsi odpověděl/a NE vynechej otázku č. 10 a č. 11

10. Užíváš drogu pravidelně?

- A) jednalo se o jeden pokus
B) několikrát do měsíce
C) jednou za týden
D) každý den

11. Z jakého důvodu jsi drogu užil?

- A) zvědavost
B) chtěl jsem zapadnout do určité skupiny
C) viděl jsem v tom řešení mých problémů
D) šlo o zábavu
E) nevím
F) jiný důvod _____

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze alkoholu

12. Myslíš si, že alkohol poškozuje zdraví?

- A) rozhodně ne
B) spíše ne
C) nevím
D) spíše ano
E) rozhodně ano

13. pijí tvoji rodiče alkohol

- A) ne, nepijí
B) jen při oslavě a v malém množství
C) jen při nějaké příležitosti a pak jej vypijí i více
D) pravidelně jej konzumují jak restauraci, tak i doma

14. Už jsi někdy ochutnal alkohol?

- A) ano
B) ne

Pokud jsi odpověděl/a NE vynechej otázky č. 15 - č. 18

15. Jak často konzumuješ alkohol?

- A) několikrát do roka
B) 1-2 krát za měsíc
C) 1 krát za týden
D) 2-3 krát týdně
E) každý den

F) jiné ~~každý den~~ *počasí, lázeň a oslavuje*

16. Z jakého důvodu jsi alkohol užil?

- A) zvědavost
B) chtěl jsem zapadnout do určité skupiny
C) viděl jsem v tom řešení mých problémů
D) šlo o zábavu
E) nevím
F) jiný důvod _____

17. Kdo ti alkohol poprvé poskytl – nalil

- A) v rodině na rodinné oslavě
B) kamarád v partě
C) sám jsem si jej nalil tajně doma
D) jiný způsob _____

18. Jak jsi se, po požití alkoholu cítil?

- A) měl jsem strach, že jsem to udělal, více jsem nepil
B) napil jsem se ještě, cítil jsem se trochu opile, ale kontroloval jsem se
C) pil jsem jej více, motal jsem se, ale vše si pamatuji
D) pil jsem jej více, motal jsem se, ale vše si pamatuji
E) pil jsem jej hodně, měl jsem alkoholické okénko, nepamatoval jsem si konec

Nyní se budou následující otázky věnovat pouze kouření

19. Kouří tvoji rodiče

- A) ne ani jeden
- B) jen příležitostně
- C) pravidelně

20. Myslíš si, že kouření poškozuje zdraví?

- A) rozhodně ne
- B) spíše ne
- C) nevím
- D) spíše ano
- E) rozhodně ano

21. Máš zkušenost s kouřením cigaret?

- A) nikdy jsem to nezkusil
 - B) zkusil jsem kouřit pouze jednou
 - C) kouřím velmi příležitostně
 - D) kouřím pravidelně
- Pokud jsi odpověděl A) vynechej otázky č.22 a č.23

nikdy jsem kouřil

22. Z jakého důvodu jsi kouřil

- A) zvědavost
- B) chtěl jsem držet krok s kamarády
- C) šlo o zábavu
- D) řešil jsem tím své problémy
- E) nevím

23. Jaký jsi měl či máš pocit po kouření

- A) nechutnalo mi to
- B) nic-moc, musím se trochu přemáhat
- C) docela dobrý pocit
- D) krásný uklidňující pocit, který mě po čase nutí dát si další cigaretu

Nyní poslední část je o tom, jak trávíš svůj volný čas

24. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek – organizovaná aktivita ve Tvém volném čase (sport, jazykové kurzy, hra na hudební nástroj a podobně)

- A) ano
- B) ne

25. Proč do tohoto kroužku chodíš:

- A) protože chci a baví mě daná činnost
- B) musím, protože mi ho vybrali rodiče
- C) chodím tam, abych trávil/a čas s kamarády, kteří tam již chodí
- D) jiný důvod _____

26. Co nejčastěji děláš ve volném čase? (můžeš zaškrtnout více odpovědi)

- A) aktivně sportuji
- B) navštěvuji zájmové kroužky
- C) trávím čas venku s kamarády
- D) trávím čas s rodinou
- E) sleduji televizi, trávím čas u počítače
- F) jiná odpověď _____